

/ 68

मार्च १९९७

RS

Statement about ownership of CHANDAMAMA (Marathi)
Rule 8 (Form VI), Newspapers (Central) Rules, 1956

1. Place of Publication	CHANDAMAMA BUILDINGS 188, N.S.K., Salai Vadapalani, Madras-600 026
2. Periodicity of Publication	MONTHLY 1st of each calendar month
3. Printer's Name	B.V. REDDY
Nationality	INDIAN
Address	Prasad Process Private Limited 188, N.S.K., Salai Vadapalani, Madras-600 026
4. Publisher's Name	B.VISWANATHA REDDI
Nationality	INDIAN
Address	Chandamama Publications 188, N.S.K., Salai Vadapalani, Madras-600 026
5. Editor's Name	B.NAGI REDDI
Nationality	INDIAN
Address	'Chandamama Buildings' 188, N.S.K., Salai Vadapalani, Madras-600 026
6. Name and Address of individuals who own the paper	CHANDAMAMA PUBLICATIONS PARTNERS: 1. Sri B. VENKATRAMA REDDY 2. Sri B.V. NARESH REDDY 3. Sri B.V. SANJAY REDDY 4. Sri B.V. SHARATH REDDY 5. Sri. B. PADMAVATHI 6. Sri B.N. RAJESH REDDY 7. Sri. B. VASUNDRARA 8. Kanti B.L. ARCHANA 9. Kum. B.L. ARADHANA 'Chandamama Buildings' 188, N.S.K., Salai Vadapalani, Madras-600 026

I, B. Viswanatha Reddi, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

1st March 1997

B. VISWANATHA REDDI
Signature of the Publisher

विशेष समाचार

युनायटेड अरब
एमिरेट्स

भा.रा.च्या इतिहासाचा अग्रगण्य करणार्या विज्ञानाच्या वैज्ञानिकहीन सात राज्यांवरून माहिती असेलच. सिंधुशाखा परित्तरान दाव देश आहेत, त्यांना 'तेवत सारम' असे म्हणतात. अतिरिक्त त्यांना (संपुलपणे) 'युनायटेड अरब एमिरेट्स' (यू.ए.ई.) ओ तसेच येते आहे, दल अतु चरित्ता, जुन अल कमान, अलनाय, भागवा, डबरी, जलुधारी आणि फुजेरा नामक हे सात देश देशांच्या परंपरेने आहेत. युनायटेड अरब एमिरेट्सने २ डिसेंबरला आपली राजधानी साजरी केली.

दोन्ही वर्षांपूर्वी या देशाचा 'रुमियन स्टेट्स' असे म्हणत असत. १८२० च्या सुमनाला ब्रिटनवरील एक तह झाला, अन्त्यामुळे त्यांना हे नाव मिळाले होते. स्वातंत्र्य राज्यकर्त्यांनी तो तह मान्य केला, त्यानुसार ब्रिटन आपला शेजाऱ्याने ठेवू शकत होते. अन्त्याचीचे शेजऱ्याचे वलीपा अतु तास्मान यांनी दीर्घकाळ (१८५९ ते १९०९) शासनकार्य चालवले, एमिरेट्सच्या हत्याच्या आग्रहाचे वधू शेजऱ्याचे १९२८ मध्ये निर्यातकार बसले. एमिरेट्सचे शेजऱ्याचे वलीपा धार्मिक गुरुकडून विद्या प्राप्त करून घेतली व वाळवंटी परेशान राहू शकत केला, त्यांनी आपल्या अन्त्या असे कळवले की, वाळवंटी प्रदेशात तेव-विहिरी कोवणाच्या विविध विविध गंधांना त्याने मंदत करावी, तेव-मुळीपाची त्यांनी विशेष माहिती मिळवली, अन् असेही ओळखले की या तेव-विहिरी आपल्या देशाचे वलिप अन्त्या वल शकली.

पारंपारिक 'गुर्व' प्रान्ताच्या शासकांच्या स्वध्यात त्यांनी निपुणता झाली. त्यांच्या न्यायशास्त्राचा वादला वादल्या, अन् अमिन प्रान्ताला व्यावसायिक भूमी बनवण्यात आले. त्यामुळे त्या प्रान्ताच्या लोकतांच्या सामाजिक जीवनात मोठे परिवर्तन घडले.

१. सागर, १९९६ मधील ते अन्त्याचीचे शासक अन्त्या. तेव-विहिरीपासून विज्ञानाच्या न्यायशास्त्राच्या प्रजासिद्धतासाठी आवश्यक योजना बनवण्या अन् देशाच्या अन्त्यासाठी वधू प्रवर्तन केले, ब्रिटनने हिंदू शासकांच्या अन्त्याचे तेव-तुकाच्या वादला व्यापकी एन्त्या प्रवर्तन केल्यामुळे अन्त्यात तेवही अन्त्याचे वधूत आला. तेव-अन्त्या दलन्त्या स्वतः बाकी सहा देशांच्या नेत्यांना ब्रिटनने व आपल्या सात देशांच्या फेडरेशनची जावश्यकता त्यांना समजावून दिली.

१८ जुलै, १९७१ रोजी 'युनायटेड अरब एमिरेट्स' म्हणवल्या जाणाऱ्या फेडरेशन स्टेटच्या विविधता निर्यात झाला, पाला एक ऐतिहासिक निर्णय म्हणता येईल. चतुर् महिन्यांनंतर २ डिसेंबरला ती समजात आली, अन्त्याचीचे शेजऱ्याचे वलिप अन्त्या एमिरेट्सने अन्त्या

निपुणता झाली. पालन्त्या देश पाच वर्षांनी त्यांचीच विवद होत आली आहे.

फेडरेशन बनवणाऱ्या सात देशांनी विविध सेवात तल्लि प्रवर्तनी केली. शिक्षण सेवांचेच मुलाखत वधू. १९७१ मध्ये तेव-कवळ १४० शाळा होत्या, व्यावसायिक कोलेज किंवा निर्यातविद्यालये वल्लती. वल्लती ९९० सेवा अधिक शाळा आहेत. अन् अमिनमध्ये १९७७ मध्ये एमिरेट्स विद्याविद्यालयाची स्थापना झाली. यात लल्लल्लल्ल पंधरा हजार विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत. मुलाखत वधू अन्त्या की, पाला कळी वल्लती विद्यालया आहेत. देशाची ८४ टक्के प्रजा मादर आहे. मध्यपूर्व देशांपैकी यू.ए.ई.ची मुल्ल वल्ल निर्याती आहेत. १९९६ मध्ये जुनिमेमध्ये या वलिप दुजोरा दिला.

अतिथि सत्कार

ओके काळी क्षेत्रपुर गावात सर्पानन्द नावाचा एक भाग्यवान माणूस रहात असे. येण्याच्या अतिथींचा चांगला आदर-सत्कार करून मोठ्या प्रेमाने तो त्यांच्या गरजा भागवत असे. त्याला अगदी छात्रीपूर्वक असे चाटे की भाजण्यासारखा अतिथि-सत्कार करणारा दुसरा कोणी नव्हतच.

जे कोणी अतिथि येत, ते सर्पानन्दची खूप स्तुती करून निघून जात. यामुळे सर्पानन्दाला फारच हर्ष होई, परन्तु चांगला पाहुणचार घेऊन परत जाताना गोपाळ मान त्याला म्हणाला, "श्रीपुरच्या रंगनाथनंतर पाहुणचाराने फुलवून नाय घ्यायचं म्हटलं, तर तुमचं घ्यावं लागेल.

श्रीपुरच्या रंगनाथला अतिथिसत्काराबद्दल पहिला नंबर देऊन गोपाळने सर्पानन्दचे मन दुखवले, त्याने गोपाळला विचारले, "हा रंगनाथ आहे तरी

कोण? त्याचं खास असे वैशिष्ट्य काय? आश्चर्यचकित झालेला गोपाळ म्हणाला, "आ? तुम्हाला रंगनाथबद्दल खरंच काही माहिती नाहीय? त्याचं वैशिष्ट्य शब्दात खोघला येणं अशक्य तुम्ही स्वतःच एकदा श्रीपुरला जाऊन आज्ञात, की तुम्हाला त्याचं वैशिष्ट्य कळून जाईल.

आता सर्पानन्दला रहावेना. दुसऱ्याच दिवशी निघून तो श्रीपुरला पोचला, आणि पत्ता काढून रंगनाथच्या घरी गेला.

रंगनाथचे छोटे कौलार घर होते. तो जाहेर कुट्यावरच बसलेला होता. सर्पानन्दाला पाहून तो स्फाच्याशी बोलला, त्याची चौकशी केली, पण सर्पानन्दने खरी गोष्ट जपवून 'आपण हिऱ्यांचा व्यापारी असल्या' चे सांगितले.

"तुम्हाला हिरे विकायचे असतील तर शंभुनाथच्या घरी जा. तुमचा जास्तीत जास्त

होईल असे पाहतील ते. हिऱ्यांची बांगली किंमत मिळेल तुम्हाला, हिऱ्यांची पारख त्यांच्याइतकी कोणालाच नसेल." रंगनाथने सहा दिला.

सर्पानन्दने ताबडतोब विचारले, "पण मी तुमचा अतिथि म्हणून रहायचं म्हटलं, तर काही हरकत नाही ना?" "महाराज, तुम्ही तर फार 'मोठे' वाटताय! मी आपला आहे एक गरीब माणूस! तुमचा पाहुणचार रीतसर करू शकणार नाही मी!" आपली असमर्थता प्रकट करत रंगनाथ म्हणाला,

"माझी तर तुमच्याच घरी रहायची इच्छा आहे. पण आता तुम्हालाच पसन्न नसेल तर तसं सांग; मी शंभुनाथकडे जाऊन राहीन."

रंगनाथने आता ताबडतोब सर्पानन्दाला घरात बोलावून परसात घेऊन जाऊन पाय धुवायला पाणी दिले. थोड्याच वेळात

रंगनाथच्या बायकोने जेवणाची व्यवस्था केली. जेवणात पक्कान्न तळले तरी बाकीचे पदार्थ चवदार होते.

भोजनानंतर सर्पानन्दने शंभुनाथकडे जायची इच्छा दर्शवली. परन्तु त्याला अडवत रंगनाथ म्हणाला, "तुम्हाला माझ्या घरी रहायचंय ना; मग माज माझ्या घरीच पाहुणचार होईल तुमचा. नंतरच कुठं जायचं असेल तिथं जा तुम्ही."

सारा दिवस तिथे कसा काढावा हे कळेना सर्पानन्दा. त्याच्या मनात आले, "रंगनाथचा पाहुणचार अगदी साधाच तर दिसतोय! मी आपल्या घरी आलेल्या पाहुण्यांसाठी पक्कान्न बनवतो आणि प्रेमाने खायला घालतो, मग गोपाळला या रंगनाथचाच अतिथिसत्कार सर्वोत्तम का वाटला न्हय?" अशा विचारात तो मग असंतानाच रंगनाथच्या कुटुंबातील सर्वजण

ये ये आले. त्यात रंगनाथची बायको, मुले अन् भाऊही होता.

त्या सर्वांनी सपनिन्दकडे धेवपुरबद्दल माहिती विचारली त्याने मागितलेली माहिती मोट लक्ष देऊन ऐकली. बोलता-बोलता सपनिन्दला संगीताचे ज्ञान असल्याचे त्यांनी जाणले. संगीत खूप अद्याह करून त्यांनी त्याला दोन गाणीही गायला लावली. त्या दिवसपर्यंत कधीच, कोणी सपनिन्दचे बोलणे लक्षपूर्वक ऐकून घेतले नव्हते, त्याची चौकशी करून कोणी गापी म्हणायला नावने नव्हते की त्याच्या संगीताच्या ज्ञानाची तारीफ ही केली नव्हती, त्यामुळे रंगनाथच्या कुटुंबीयांचे स्तुतिपूर्ण बोलणे ऐकून तो प्रसन्न झाला.

अतिथि-सत्कार म्हणजे केवळ

'पाहुण्याला पोटभर सायला घालणे' इतकाच नव्हे. त्याचे बोलणे थडापूर्वक ऐकले पाहिजे, त्याला आपली विद्वता प्रकट करायला वाव द्यायला पाहिजे. हेच तर खरे आतिथ्य! सपनिन्दला हे सर्व मनोमन कळून चुकले.

यानंतर त्यानेही रंगनाथच्या कुटुंबीयांची वैशिष्ट्ये त्यांच्याकडून जाणून घेतली. त्याच्या प्रश्नाला उत्तर देताना रंगनाथ म्हणाला, "आमच्या गावात खूपशी जुनी देवळे आहेत, फळबागा आहेत; खूप जुना एक किछाही आहे या गावात. तुमची बघायची इच्छा असेल तर माझी मुलं बाणतील फिरवून तुम्हाला! पण तुम्ही तक्की दमूत जात खूप! चालावं लागेल ना बरंच!"

गाल फिरून पहायचा सपनिन्दचा अंदेश नव्हताच. त्यामुळे दमत्याचा ब्रह्मणा करून त्याने ते टाळले अन् कुटुम्बारले कोणकोण कोणकोणत्या विषयात प्रवीण आहे हे विचारून घेतले. रंगनाथ स्वतः चित्रकार होता; चांगली चित्रे काढू शकत असे तो. त्याची बायको छान गायची, भाऊ कविता करायचा अन् मुलं मालीची सुन्दर खेळणी बनवत अशी माहिती मिळून त्याला बरे वाटले.

सर्वांची कना थोडीथोडी आपल्याला पहायता आचडेल असे सपनिन्दने सुचवताच, ते टाळण्याच्या अंदाजाने रंगनाथ म्हणाला, "तुम्ही दमला आहात ना; तेव्हा आता तुम्हाला नास नको. आज पूर्ण विश्रांती घ्या."

तरीही सपनिन्दने आयुह केल्यावर रंगनाथ म्हणाला, "आमच्या घरातल्या सर्वांना फार आवडलात तुम्ही. आमची इच्छा आहे की, तुम्ही आणखी काही दिवस आमच्याकडे रहावं. मग रोज आम्ही तुम्हाला आपली कला दाखवू. जोपर्यंत हा सारा कार्यक्रम पुरा होत नाही, तोपर्यंत तुम्हाला रहावं तागेल आमच्याकडे."

सपनिन्दला त्याच्या या प्रस्तावामुळे आनन्द वाटला. स्वतःच्या नावत पाहुण्याला माहिती करून देण्यासाठी त्याच्याशी कसे वागावे हे त्याला समजले. त्याने जाता ठरवले की, यापुढे आपणही आपल्या पाहुण्यांना स्वतःबद्दल आपणहीअून काही सांगायचे नाही. घरी आल्या अतिथिसा दोन-तीन दिवस आपल्या घरी ठेवून घेण्यासाठी कसे प्रामाणिक आणि तत्पर असायला हवे, हेही त्याला समजले; 'अतिथि

केव्हा एकदा परत आलोय' असे प्रतीक्षा करणे योग्य नव्हे.

रात्रीच्या जेवणात सपनिन्दला आवडणाऱ्या भाज्या रंगनाथच्या बायकोने बनवल्या. दुपारच्या गप्पांमध्ये मोठ्या सातुयाने तिने त्याची आवड जाणून घेतली होती.

जेवणानंतर सर्वांनी थोडा वेळ गप्पा मारल्या. नंतर सपनिन्दला एका खोलीत घेऊन जाऊन रंगनाथने विचारले, "तुमची काही अपुरी इच्छा असेल तर सांगा, मी पुरी करीन ती."

ही तर अगदीच अशक्य गोष्ट झाली! कारण रंगनाथ सामान्य असून सपनिन्द चांगला गबर माणूस! तो काय सपनिन्दची इच्छा पुरी करणार! तेव्हा त्याला चांगला धडा शिकवण्याच्या अंदाजाने सपनिन्द म्हणाला, "असं बोलण बरं नाही दिसत

तुम्हाला! तुम्ही पुरी करू शकणार नाही, अशी इच्छा मी का व्यक्त केली, असं काटेज मला शोबदी! अन् तुम्हालाही वार्ड कटेलच ना? कोणीही आपलं सामर्थ्य पाहूनच वचन घाव, हे योग्य नव्हे का?"

"तुमचं बोलणं शंभर टक्के खरं आहे. तुमची इच्छा पुरी करू शकेन अशी खात्री असल्यामुळेच ती विचारायचं घाबस केनं मी, तेंव्हां अगदी न-संकोचपणे बोला."

"दिवलोकांत पोचून अप्सरांचं नृत्य पहायची इच्छा आहे माझी!" रंगनाथ ती पुरी करू शकणार नाही, असे दर्शवण्याच्या स्वरात सर्पान्तवने इच्छा व्यक्त केली.

पलंगावर बोट दाखवत रंगनाथ म्हणाला, "आता जरा आराम करा. तुमची इच्छा मकी पुरी होईल." अन् तो त्या

खोलीतून बाहेर पडला.

पलंगावर फडल्यावर सर्पान्तवना दुसऱ्याच क्षणी ओप लागली. त्याला एक स्वप्न पडले. स्वप्नात तो देवलोकात पोचला अन् त्याने तिथे अप्सरांचे नृत्य पाहिले. दुसऱ्या विवधी जाग आल्यावर तो स्वप्न संतुष्ट दिसत होता. रंगनाथजवळ कुतूहला व्यक्त करून, आपण बरोबर स्वप्न कसे पहाू शकलो याबद्दल त्याने विचारले, "ते स्वप्न खरेच होत?" असे म्हणून रंगनाथने त्याला खरी गोष्ट सांगितली."

रंगनाथकडे एकदा एक अतिथि आला. तो पाहुणचाराने फार लक्ष झाला आणि म्हणाला, "पुढा, मी तपोसम्पन्न आहे. आपल्या तपस्येचा एक भाग कुशाला तरी अर्पण करायची माझी तीव्र इच्छा आहे. तो भाग एकाद्या मुक्त माणसाला द्यायचं मी ठरवले होतं, आज लायक माणूस भेटलाय मला. आजपासून रोज तुम्ही एक इच्छा-ती किती असाध्य असली तरी मकी पूर्ण होईल. या कराने अमर्याद संपत्तीचा वारस बनून अशाच प्रकारे अतिथि-सत्कार करत राहून सुखी हो."

तपस्याच्या बोलण्यावर जराही आनन्द न दाखवता रंगनाथ म्हणाला, "स्वामी, आपण माझ्या परी जालात हे माझे सौभाग्य. आपण देऊ केलेला वर फार धोकादायक आहे. इच्छा ही मनाशी संबंधित असते. मनावर ताबा ठेवणं कठीण! त्यामुळे वराचा दुरुपयोग करून कदाचित मी अनेकांना शাসच देईन, त्यांना दुःखी करेन. आपणा-सारख्या इन्डिय-निग्रहीनाच वर नोंग्य

होणार. माझ्यासारख्या सामान्य माणसांना तो योग्य नव्हे." अतिथि म्हणाला, "मग रोज तुझ्याकडे शंभर सोन्याच्या मोहोरा वर्षाव्यात असा आशिर्वाद देऊ का?"

"मला इतकं सोनं मुळीच नको. स्वतः शेतात खपून जेवढं मिळेल, तेवढंच असाच भाणसाजवळ. त्यातून त्यानं गुजराण करावी. मी पाहुणचार केला. तर तोही त्याच पैसांतून करावा. मला तुमचा हा बरेही नको."

"मग अतिथीची इच्छा पुरी करायचा वर देऊ का? जसं सोनं, वादी जबाबिह बरीर?" अतिथीने विचारले.

"पण मला आपल्या परिश्रमाचं म्हणून फळ प्राप्त होणार नाही ना. तेंव्हा अतिथीना संतुष्ट करायचा वर द्या मला." रंगनाथ म्हणाला.

"अतिथीना संतुष्ट करायचं असेल, तर धन, वस्तु अन् वाहनांची गरज पडेल ना?" अतिथीने विचारले.

"मी तसं केलं, तर लोक माझ्याकडून पाहुणचार घ्यायला न येता दान घ्यायला येतील. मी 'दानी' बन्न इच्छित नाही. माझी तर इच्छा आहे की दूरदूर अंतरावरून

माझ्याकडे येणारांना मी आपण देऊन त्यांचा पाहुणचार करू शकाय, इच्छाचा मनाशी संबंध आहे न? मग तुम करावं अशी शक्ति द्या मला." रंगनाथने मागणी केली.

रंगनाथची इच्छा आता तपस्याला नोंद कळली. तो म्हणाला, "जे स्वतः होऊन तुझ्याकडे येतील, त्यांचा फक्त पाहुणचार करत ना. दिवसातून फक्त एकाच सुव्या अतिथीची इच्छा पूर्ण होईल, अन् तीही राजी झोपेत! त्यामुळे त्याचं मन पूर्णतः तुम होईल." ठेव्हापासून रंगनाथ त्याप्रमाणेच अतिथिसत्कार करत राहिला.

ही सर्व हकिकत ऐकल्यावर सर्पान्तवनाच्या सर्व शंका वाहोशा झाल्या, स्वतःची इच्छा पूर्ण करण्यासाठी रंगनाथ त्या शक्तीचा भुष्योग करत नाही, हे त्याला समजले. अतिथीच्या फक्त शरीरालाच तच्छे, तर मनालाही संतुष्ट करणाऱ्याच्या त्याचा प्रयत्न असतो; म्हणूनच गोपाळने रंगनाथची मोठी स्तुती करून स्वतः जाहून त्याला भेटायला सुचवले. घरी परत्यावर सर्पान्तवने स्वतःचीही वागणुक बदलली.

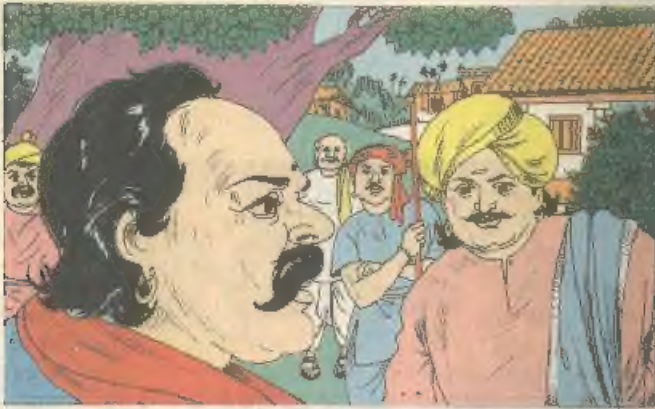
जनावराचा स्वभाव

नारायण नुक्ताच काहीपास करून बाला, गावच्या बावडीवर लोकांना आपले अनुभव सांगता सांगता तो म्हणाला, "याजैत मला दोन पांगळी माणसं भेटली. मी विषे राहिलो होतो, तिथे त्यांपैकी एकाला मी जेवण दिलं मन् वर थोडे पेटोही दिलं. दुसऱ्या अपंगालाही मी भरपूर भवत केली.

यापैकीन पदत येत असताना मला प्रथम तो दुसरा जवंत विसरला. मी पहिलं, की तो एका आजमाभी स्थापना करून कापिवेधात माळ अन् कमंडलु घेऊन तिथे तमलेला होता. मला पाहूनही त्यानं न पाहिल्याचं खोश केलां. त्याचे शिष्य त्याची स्तुति करत लोकांना त्याचं महात्म्य सांगून त्यांच्याकडून पैसे भुकळत होले.

तसाच पुढे गेल्यावर काही अंतरावर मला तो पहिला जवंगही दिसला. मला साबडतोज ओळखून मी रस्त्यात बसलेल्या जागी तो आला मन् माझी लहानमोठी काम करत राहिला, माक्यामट्टल त्यानं हूप आदरभावना दर्शवली, पण मला हे समजव नाहीय की, दोघांच्या वायुकीत इतका फरक का?"

त्याची शंका दूर करत रावप्रमुख म्हणाला, "नारायण, कुठ्याला जायता घालून पहा; तो तुमच्या मंगार एकाही माथीही अस देणार नाही! त्याचप्रमाणे एकाचा मांजराला वृक्ष पावून पहा; ते तुमच्यानकडून स्वतःची सेवा करून घेईल. कुत्रा आपल्याला सायरा घालणारला भगवंतापेक्षा महत्त्वाचा समजते, पण मांजर मांज स्वतःलाच भगवान मानते! काशीमातेत तुला प्रथम भेटलेला अर्ध कुत्रासारखा अन् दुसरा मांजसारखा आहे. दोघांनी आरापला स्वभाव दाखवून दिला. माणसही एक प्राणीच जंतवरच! पण विकास करण्याच्या विशेष शक्तीमुळे तो जंतवरापेक्षा निराळा असतो. कोही काहीजण आपला जनावर-स्वभाव दाखवत रहातात.

सम्राट अशोक

मगध साम्राज्याच्या राजधानीचे नगर भुवनेश्वर आणि खूप लंगडलेल्या फल्गुश्यांनी पुरेपूर भरलेले होते. नगरातील प्रजेलाही निमणाचि भारी प्रेम असे, त्यामुळेच त्यांनी राजमार्ग व अन्य रस्त्यांच्या दोन्ही बाजूंना दाट छाया देणारे फुले अन् फळांचे वृक्ष लावून नोट वाढवले होते. नगरात पाहू तेथे सुगन्धी फुलेच फुले असत. या फुलांमुळेच नगराच्या एका भागाचे नाव 'कुसुमपुर' ठेवले होते. त्यातही तेथे पाटल-पुष्पे जास्त प्रमाणात फुलत असल्याने या राजधानीच्या नगराचे मोठे सार्थक असे 'पाटलीपुत्र' नाव पडले होते.

गंगा व सोन नद्यांच्या संगमावर जवळजवळ दोन हजार वर्षांपूर्वी अजातशत्रू नावाच्या राजाने किल्ला बांधला. दोन शतकांनंतर राजा चंद्रगुप्तने त्याचे क्षेत्र

वाढवले अन् तो अधिक मजबूतही बनवला. त्यावेळी किल्ल्याला सत्तर बुरुज अन् चौसह दरवाजे होते.

नन्दवंशीय राजे मगधवर शासन करत असत. किशोरवयीन चन्द्रगुप्तच्या सातेचा नन्दवंशीयांनी अपमान केल्यामुळे तो नन्दवंशाच्या विरोधात बुभा राहिला. नन्दराजांनी चन्द्रगुप्तला पकडण्याची आज्ञा आपल्या शिपायांना दिली. त्याला खूप कष्टक शिक्षा द्यायचा त्यांचा विचार होता. पण चन्द्रगुप्त त्यांच्या हाती अग्रशस्त्रा नाही. स्वतःला वाचवून तो नगराबाहेर निघून गेला.

विश्वविजेता बनण्याचे स्वप्न बाळगून ग्रीक सम्राट अलेक्झांडरने भारतावर आक्रमण केले. तेव्हाच मगधमध्ये या पद्दामोदी चानू आल्या. चन्द्रगुप्त निर्भयपणे त्याच्या समोर

'चरित्र'

केला व त्याच्या आक्रमणाला त्याने विरोध केला. त्याची निर्भत्सना केली. अलेक्झांडरनेही चन्द्रगुप्तला कैद करायची आज्ञा दिली. घोडेस्वार सैनिकांच्या पाठलागापासून स्वतःला वाचवून चन्द्रगुप्त तेथूनही पळाला.

असा धावपी व भुड्ड स्वभावाचा चन्द्रगुप्त नंतर मगधच्या सिंहासनावर कसा काय बसू शकतो? चन्द्रगुप्त व चाणक्य यांच्या युत्तोगुळे, एकमेकांच्या मदतीमुळे जशी काही चायुने अशोक साथ धावी, तसा परिणाम झडला. चाणक्य नंदवंशीय धनानन्दकडून अपमानित झाल्यामुळे त्यानेही नन्दवंशाचा नायनाट करायची अपथ घेतली. हे एकच एक श्रेय समोर ठेवून त्याने आपले घरदार सोडले. याच काळात त्याची चन्द्रगुप्तशी भेट

झाली. दोघांचे श्रेय एकच होते - ते म्हणजे नन्दवंश अखस्त पाणे. चन्द्रगुप्तच्या धैर्य-साहसाला चाणक्याच्या जिद्दीने, जिवेकाने मार्गदर्शन केले. जंगलाच्या मध्यावर त्यांनी सैन्य जमवायला आणि त्यांना युद्धविद्या शिकवायला सुरुवात केली. रंतर अचानक मगधवर हल्ला करून अगदीचा विश्वास अगोदरच घालवून बसलेल्या धनानन्दला राज्यातून घालवून देवून सिंहासन हस्तगत केले. याणक्य राज्याचा प्रधान व चन्द्रगुप्त राजा बनला. मगध राजभवनानातच चन्द्रगुप्तची माता मुरा हिचा अयमान झालेला होता. तिची प्रतिष्ठा तिला परत मिळवून देण्यासाठी त्याने तिच्या नावावरून मौर्य वंश स्थापन केला.

इतके सारे पडेपर्यंत अलेक्झांडरचा मृत्यु झालेला होता. तरी ग्रीक साम्राज्याचा अगोदरच पंजाबपर्यंत विस्तार झालेला होता. आपले सैन्य त्यांच्या सीमेपर्यंत पोहून जाऊन चन्द्रगुप्तने काही मांडलिक राजांचा पराभव केला आणि त्यांची राज्ये हिराकून घेतली. त्यावेळी त्यांचा शासनभार अलेक्झांडरचा सेनापती सेल्यूकस हा संभाळत होता. चन्द्रगुप्तच्या हल्ल्याची वार्ता कळताच तो ग्रीसहून परत आला. आपली गेलेली राज्ये परत मिळवण्यासाठी त्याने चन्द्रगुप्तशी लढाई सुरू केली. मगध सैन्याने जेव्हा धैर्याने ग्रीक सैन्याला तोंड दिले, तेव्हा सेल्यूकसला चन्द्रगुप्तशी हातमिळवणी करावी लागली. त्याने आपली कन्या हेमन हिचा विवाहही चन्द्रगुप्तशी करून दिला.

यानंतर चन्द्रगुप्त ने मालव, गुर्जर, सौराष्ट्र

इ. आतापर एकएक करून आपले आधिपत्य ब्रम्हणे आणि आपले राज्य विस्तारित केले. 'विवेकी व शक्तिशाली सम्राट' म्हणून तो प्रसिद्ध झाला.

चन्द्रगुप्तनंतर त्याचा पुत्र बिंदुसार मगधच्या सिंहासनावर बसला. कठोर परिश्रम करून त्याने फित्याची संपत्ती वाढवली आणि सुस्थिर रूपात स्थापन झालेल्या शांततेचे द्योतने संरक्षण केले. बिंदुसारच्या पुढ्या परगाव्यांची पधान नगरे बनली तक्षशिला व अजयिती.

बिंदुसारच्या शासनकाळात एकदा एक ब्राह्मण पादलीपुत्रमधे आला. त्याच्याबरोबर त्याची सुंदर कन्याही होती. राजभवनाच्या सिंहदारी पोहून ब्राह्मणाने शिष्याजवळ राजधर्माची इच्छा व्यक्त केली.

ब्राह्मणाकडे जाणारमस्तक पाहून पहारेकऱ्यांनी त्याची शिंखळ करत विचारले, "आपण कोणत्या राज्याचे महाराजे आहात? आपल्याबरोबरची ही महाराणी कोण? स्वतः राजानेच याचे स्वागत करायला हवे काय?"

ब्राह्मण विनयाने बोलला, "बावांनो, मी आपला एक खेडवळ माणूस आहे. वण मला राजाला लायडतोय भेटायचे आहे. कृपा करून मदत करा मन्ना. आता मदत केलीत, तर तुमचे भविष्य अजडून जाईल."

त्याचे बोलणे ऐकून पहारेकरी विचारात पडले. त्यांच्या बाजूला भुभी असलेली तरुणी अत्यंत सौन्दर्यवती व गंभीर दिमत हेतरी. पहारेकऱ्यांच्या सरदाराने ब्राह्मणाला त्याच्या इच्छेचे कारण विचारले.

"ही उत्पत्त मुष्ट गोष्ट आहे. ती मी

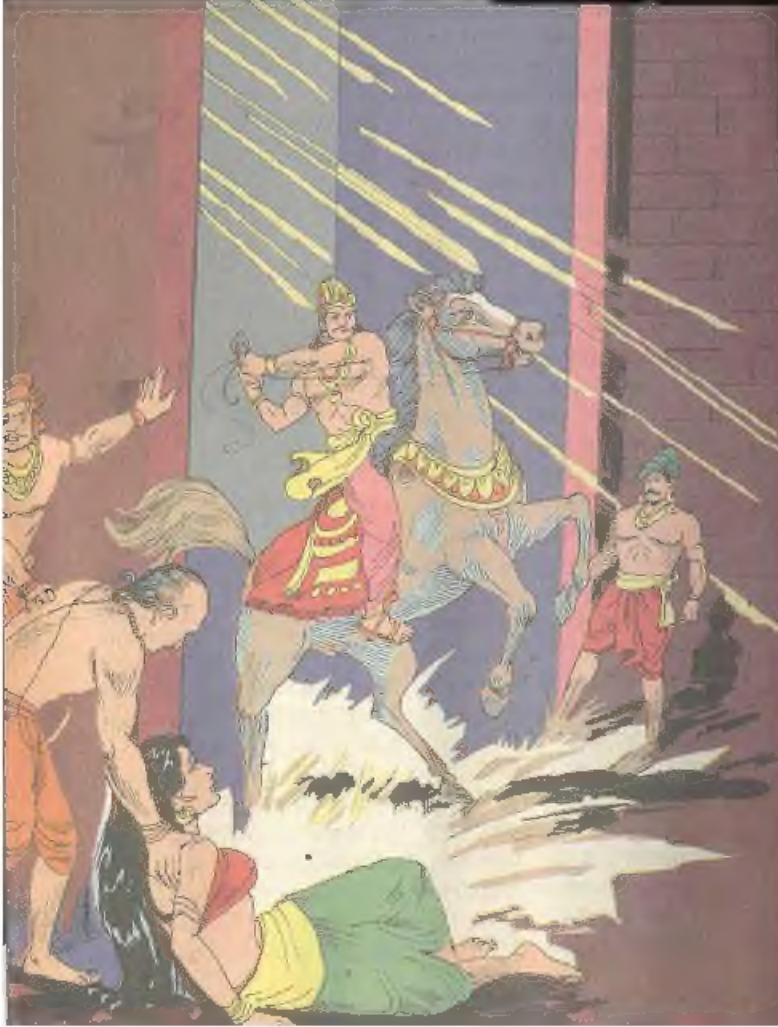

महाराजालाच सांगू शकेन." ब्राह्मण झुतरला.

सरदार बोलला, "जो काही अदेश असेल, तो राजमेढीपुर्वी मन्व्याला सांगवा लागेल."

यावर ब्राह्मण काही बोलणार, इतक्यात आतून घोड्याच्या टापाचा आवाज वेळू लागला. राजभवनानातून थोड्यावरून कोणो बाहेर पेत होते, हे स्पष्ट होते.

'बाजूला व्हा, बाजूला व्हा' म्हणत एका पहारेकऱ्याने ब्राह्मणाला मार्गे वळवले. तो मार्गे आपल्या कन्येवर आढळल्यामुळे तोही खाली पडतो. इतक्यात घोड्यावरून येणाऱ्या खुर राजानेच लगस घेऊन घोडा थांबवला. पहारेकऱ्यांनी राजाला प्रणाम केले. त्यांच्यावर नाराज होत राजाने खाली

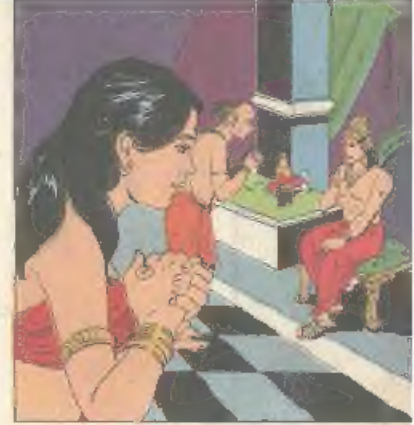

पडलेल्या ब्राह्मणाकडे व त्याच्या कन्येकडे पाहिले. हळूहळू धुकत ब्राह्मण कापल्या आवाजात बोलला, "महाराज यात या बिचाऱ्या पहारेकऱ्यांची काहीच चूक नाहीय. मी त्यांना 'आपले दर्शन कसे होईल' यावरून विचारत होतो अन् इतक्यात आपण इथे आलात!"

राजाने भेटीचे कारण विचारताच ब्राह्मण विनवावे म्हणाला, "ती एक गुप्त मोट आहे. आपल्याला एकान्तातच सांगिन."

इतक्यात ब्राह्मणकान्येनेही कुठून राजाला प्रणाम केला, तिचे केल विस्कटलेले व बस मळलेले असले तरी ती अतिशय सुन्दर व मनोहर दिसत होती. राजा घोड्यावरून उतरला आणि लगाम जवळच्या शिंपायाहोती देत ब्राह्मणाला आपल्या मागेमागे देण्याची खूण करून ती आत जाऊ लागला. कन्येसह ब्राह्मण राजामागेमग एका विशाल बालनात पोचला, तेथीन एका आसनावर बसत राजा म्हणाला, "सांगा काय सांगायचंय ते ब्राह्मणवर!"

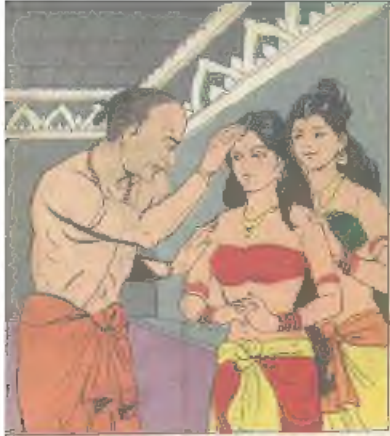
पुन्हा राजाला प्रणाम करत ब्राह्मण म्हणाला, "माझ्या बोलण्यात काही विचित्रपणा व अविवेक वाटला तर आपण मला क्षमा करावी, मी इथे केवळ त्या विद्यात्याचा दूत म्हणून आलो आहे. माझी ही कन्या औशवाचस्थेत असताना एक साधूबाबा माझ्याकडे आले. हिला आशिर्वाद देत, "वयात बाली की ही महाराणी बनेल" असे म्हणून ते निघून गेले. आता माझ्या सारख्या दरिद्री ब्राह्मणाची कन्या महाराणी कशी बनणार? ही केवळ एक

चेष्टाच असावी असे वाटून मी तिकडे लक्ष दिलं नाही. ही वयात येतारच मी तिच्यासाठी जरमंभोधन सुरू केलं, त्यावेळी ज्योतिष्यांनी जेव्हा तिची जन्मकुण्डली पाहिली, तेव्हा त्यांना अतिशय आश्चर्य वाटलं! त्यांनी जेव्हाक सांगून टाकले की - ही पुतळी नव्ही महाराणीच बनणार!"

ब्राह्मणाचे कथन ऐकून राजाने आश्चर्याने मुलोकडे पहाताच तिने पुन्हा लज्जेने मान खाली घातली.

ब्राह्मण पुढे बोलू लागला, "महाराज, मला माहीत असणारे आपण जेकडेच 'महाराजा' आहात, म्हणून मी इथे आलोय. मला वाटतय की आपल्या या दर्शन भाष्यामार्गे विद्यात्याचा अदृश्य हस्त आहे. मला समजत नाहीय, की त्यावेळी आपणच

घोड्यावर नसता, तर माझ काय झालं असतं! मी असा आपली ही कन्या सुभद्रा आपल्या हवाली करतोय. कृपा करून तिचा स्वीकार करा."

"माझ्या कितीतरी राण्या आहेत. आपल्या म्हणण्याप्रमाणे मी हिच्याशी विवाह केला, तरी ही 'महाराणी' कशी काय बनणार?" राजाने शंका व्यक्त केली.

ब्राह्मण बोलला, "मला काहीच माहीत नाही. विद्यात्याग्या मनात असेल, ते भडेल."

राजाने इतक ब्राह्मणपुत्राकडे पाहिले. सैदेकाला पाठवून अंतःपुराच्या प्रमुख परिचारिकेला बोलावून घेऊन तो तिला म्हणाला, "मी परत येईपर्यंत या दुवतीची नीट काळजी घे. त्यात काही कसर रहाता काला नवे."

परिचारिका लक्ष्मणजवळ गेली आणि राजा राजवाड्याबाहेर निघून गेला. आता तिथून निघायच्या तयारीत असलेल्या पित्ताकडे अशुपूर्ण नेत्रांनी पहिले सुभद्राने एकवार हाक मारली, "तावड!"

"मी आपलं कर्तव्य पार पाहलेय पुत्री! आता मी हवं रहावं बरं नव्हे. पित्ता म्हणून माझा धर्म निभावलाय मी! आता चला!" ब्राह्मण बोलला.

दुःखारल्या आवाजात सुभद्रा बोलली, "मला सोडून जाऊ नका तावड!"

"असें नको म्हणू सुभद्रा! मुलीचं घर माहेर नव्हे, सासर असतं बरं! तिका विवाह योग्य व्यक्तीशी करून देणं, एवढंच मातापित्याचं कर्तव्य असतं! अन् मग कन्या परकी होती त्यांना, पत्नी बनल्यानंतर तिचं इतकेच कर्तव्य असतं की आपल्या परिवारातल्या कुणाला कसली आल लागू न देणं! लक्षात ठेव बी, श्वे तू एकटी नाहीस. विद्याता तुझ्याबरोबर सदैव आहे. इथे त्यानच तुला पोचवलेय, तो सदासर्वकाळ तुझं रक्षण करील. दुःख नको करूस!" ब्राह्मणाने मुलीचं सात्वतन केले, एकदा हृदयपूर्वक तिच्याकडे पाहून तो भवनाबाहेर पडला, पावून सुखवत नसले तरी विवशतेने तो केशून निघून गेला.

पित्ता गेल्या दिशेकडे पाहत कळवळून राडणाच्या सुभद्रेला हळूच धरून परिचारिका भवनात घेऊन गेली.

तिला पाहून अंतःपुरात हहाःकार झाला, राण्यांच्या दासी एकमेकींशी कुजबुज लागल्या.

"हिचं सौन्दर्य पाहून अरेंच वाटत नाही,

की ही एका दरिद्री ब्राह्मणाची कन्या असेल! कोणी राजकुमारीच येथोत्तर पाहून आली इमावीसं वाटलेय." एक दासो बोलली.

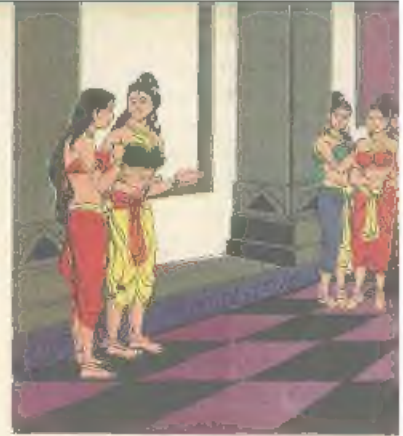
"महाराजांनी हिच्याशी विवाह केला, तर ते नक्कीच इतर राण्यांना विसरून जातील, यात संशयच नाही." आणखी एक दासो बोलली.

तीनही राण्या दासींचे बोलणे लपून ऐकत होत्या. हेव्याने जळत त्या शुद्ध आपापल्या महालात निघून गेल्या.

मुख्य परिचारिकेने सुभद्रेला एक विशाल मंहास दाखवला. तिच्या भोजनाची व्यवस्था करून तिचा नवी वस्त्रेही आपण दिली.

दुसऱ्या दिवशी जल्ल्या सकाळीच विन्तुवार राजमहालाबाहेर पडला. राज्याच्या सोमाग्रालात काही मंडलिकांनी केलेल्या कडाचा ब्रीमोड करण्यासाठी तो सतैस्य तेथे पोचला. हे काम पुरे होनाहोवा दोन महिने लागले. राजा परतेपर्यंत त्या परिचारिकेने सुभद्रेच्या आवश्यक सुखयोगीकडे नीट लक्ष पुरवले, परन्तु परत आल्यावरही जेव्हा त्याने तिची काहीच विचारपूस केली नाही, तेव्हा तिने ओळवले की, राजा तिला अजिबात विसरूनच गेलाय.

'राजाने सुभद्रेशी विवाह केला, तर तो आपल्याला विसरून जाईल' असे राण्यांच्या मनात आले. तिच्या प्रेमात बुडून तो आपली मुलीचं पत्रां करणार नाही, असे वाटून त्यांनी 'राजा सुभद्रेला विसरूनच जाईल' वशा भुपायाची योजना केली. मान्विकांना बोलावून घेऊन त्या तिच्यावर मवतवाचा प्रयोग करू लागल्या.

राण्यांच्या प्रोत्साहनाने आता प्रमुख परिचारिकेचीही सुभद्रेचा अपमान करण्यापर्यंत मजल पोचली. राण्यांची नसले वापण्याचे काम तिच्यावर सोपवले गेले. त्याही ब्रह्मणे करून तिचा अपमान करू लागल्या, तिची चेष्टासुखी करू लागल्या, आपलं काम नीट करत नाही असे म्हणू लागल्या. त्या तिला टोमणे मारत, "अग तू तर दरिद्री कुटुम्बात जन्मलीस. एका ब्राह्मणकन्या असून राजाशी विवाहाचं स्वप्न पाहतेय होय? तुझे सगळे प्रयत्न विफलच होणार बरं का ! अजूनही वेळ गेली नाहीय; मुकाट्यानं रात्रवडा सोडून आपल्या पित्याकडे जा निघून. राजाला तू आवडत नाहीस हे तर आता ओळखलंच असतील. म्हणूनच तर मुद्दावरून आल्यावर ते तुला भेटलेही नाहीत. तुझं नावही काळजं नाही त्यांचे !" सुभद्रेने

विचारीने सगळे गुवाग्याने सहन केले. आपला कास कोणाला मोगायचा प्रयत्नही तिने केला नाही. "विधाता तुझ्याबरोबर आहे" हे पित्याचे शब्द तिने चांगले लक्षात ठेवले होते. त्यामुळेच राण्याच्या अपमानाला काही अंतर न घाबरे आणि शपथ राहून विधात्याच्या निर्णयाची वाट पहायचे ठरवले तिने. फाळ जात राहिला, पण तिने अणू आंघोळे तोड शिवून घेतले होते. दोन वर्षे अशीच निघून गेली.

एके दिवशी बुधानात हिडतांना राजाच्या पायात काटा मोडला, जवळच्या आसनावर बसून त्याने टाळी वाजवली, एक सेवक धावत तिथे आला.

राजा म्हणाला, "पायातला काटा काढायला म्हाय्याला बोलावून आण." या कापात न्हावी हुशार असलात, पण नेमका त्या वेळी कोणी न्हावी राजवाड्यात नव्हताच, समोर अंध्या असलेल्या सुभद्रेला पाहून सेवक म्हणाला, "महाराजांच्या पायात घुसलेला काटा काढून ये."

सुभद्रा जावरातच राजाजवळ पोचली. त्याच्या पायाजवळ जमिनीवर बसून सहजपणे तिने काटा काढून टाकला.

राजा म्हणाला, "तुला पूर्वी राजवाड्यात कधी कुठे पाहिल्यासारखं नाही वाटत!" सुभद्रेने काहीच उत्तर दिले नाही. पण तिच्या डोळ्यातून अणू माव वाहू लागले.

राजाने विचारले, "केंव्हापासून रहात आहेस इथे?"

"ज्या दिवशी माझ्या तातांनी मला आपल्या हवाली केले, त्या दिवसापासून महाराज!" बाहेर पडणारं शायचं पुढे आवरायचा प्रयत्न करत सुभद्रा अंतरली.

राजाने तिच्याकडे एकदा लक्षपूर्वक पाहिले आणि अचानक विजेसारखी त्याच्या स्मृतिपटलावर आठवण जागृत झाली. त्या प्रमुख परिचारिकेचा त्याला अतिशय राग आला. त्याला स्वतःचाही राग आला, जरा शान्त झाल्यावर तो सुभद्रेला म्हणाला, "कुशीर बाला तो बालाच, पण तुझ्यावरचा अन्याय ताबडतोब संपवायला हवा. आम सूर्यास्तापूर्वीच मी विवाह करीन तुझ्याशी."

ताबडतोब सूर्यास्ता व परोहितांना बोलावून घेवून राजाने त्यांना विवाहाची आवश्यक ती तयारी करायची आज्ञा दिली.

क्रमशः

सुन्द-अुपसुन्द

रात्रीची वेळ, सर्वत्र दाट काळोख प्रसरलेला. श्वापदांचे ओरडणे वातावरण अस्तरित अमानक करत होते आणि निर्मनुष्य अशा त्या मसणवटीत राजा विक्रम पुन्हा त्या झाडापाशी पोचला. झाडावरील पेंत अुगारवून लक्ष्मणे ते आपल्या खांब्यावर लादले अन् तों परत स्मशानाची वाट चानू लागला. तेंव्हा वेताळला वेताळ बोन् लागला, "राजा, मी नृप विचार कल्ल पाडिला, पण तू हे इतके काह कशासाठी डेलस आहेस, ते मला कळत नाहीय. तुला माहीतच आहे की हे जग मोठे बिचित्र आहे. इथे केवळ योगविद्याधुरन्धर नव्हे, तर जादूटोणा जाणणारे, सुद्ध अुक्तीवर ताबा मिळवलेले तान्त्रिकही कधी कधी आपल्या बळव शक्ती प्रदर्शित करत असतात. त्यांना मिळत असलेली सफलता पाहून अस वाटतं की, त्यांना काहीही करणे शक्य असतं, पण आश्चर्य असं की त्यातले काहीजण आपल्या

वेताळ कथा

वैयर्थ्यक अडचणींना मार्ग शोधण्यात असफल होतात आणि त्या सोडवण्यासाठी एकाद्या राजाच्या आज्ञेवरून जातात. तुला हे विचित्र नाही वाटत? तुझ्या बाबतीतही मला असं वाटतंय की असा कोणी योगी किंवा तान्त्रिक तुझ्या आश्रयाला आला असावा अन् त्याची इच्छा पूर्ण करण्यात मध्या तू गुंतलेला आहेस. खरं सांग, तू अशा कसली नवाबदारी स्वीकारली आहेस? वेळ पडली तर योगी भयंकर जगनेला सवत करून त्याद्वारे मुक्ति मिळवण्याचा बुद्देश बाळगतो, पण नात्रिक कीर्ती अन् अधिकारची लातूच दाखवून प्रजेला पथभ्रष्ट करतो. बुद्धावरणासाठी मी तुला सुन्द राज्याच्या एका व्यक्तीची गोष्ट सांगतो. आपला थकवा घालवत आरामात तो ऐक." असे म्हणून वेताळ गोष्ट सांगू

नामला

थक पूर्विकां गोष्ट आहे. मग, २००० धर्मपूरी गावात सुन्द आणि अपसुन्द शेतजमीनजारी रहात असत. सुन्द आणि शेतजमीन आपलं जमिनी कोणी नव्हतं जमिनी नितकी, तो दुसऱ्यांना मरून कमी रकवान त्याने चांगलं नाव मिळवले

अपसुन्दची वर्तणूक मात्र त्याच्या अगदी विरुद्ध होती. त्याचे कुटुम्ब म ३ तीन व्यक्तींपायी तो पाण्यासाठी पैसा खर्च करी. त्यांनी तराफा भोग्यां घेऊन त्यांना अन् राखून नुकसान घालून तराफा घेतले. पण दुसऱ्याचा फायदा होऊ न देण्याची याची नियत होती. त्याची विचार करण्याची गरज होती. दुसरा कोणी मुलाभयाना नसेल, तर त्याला पहावत नसे, यामुळे गावचे लोक त्याला दुष्ट आणि हुषी म्हणत असत.

बापण जिन्देचा विषय आता २ ३ अपसुन्दला भाहीत होतं पण आपलं वाटं गुणच त्याला कारण आहेत हे गाला पत्र नसे, तो दुसऱ्यांना म्हण की - ही माण त्या सुन्दचीच करणी आहे, त्यानेच आपल्याला बदनाम करण्यासाठी तबरे कस नवी आणि स्वतःचा चांगुलपणा शाबित करण्यासाठी तो दान धर्म करत असतो.

"माझे कुटुम्ब मोठं असल्यामुळे मला कित्येक अडचणींना तोंड द्यावं लागतं. या अडचणी सोडवू शकत नसल्यामुळेच नाइलाजातं मला व्यसनांच्या आहारात जावं लागतं. माझा फक्त इतकाच बुद्धा असतो की, व्यसनाशीन होऊन का तोंडला पण

बोडवा वेळामागी तरी बापल्या विन्ता मला निसर्गा याव्यात. माझीही दान चायची इच्छा असते, दोन वु वी लोकांना मदत करायची इच्छा असते पण मज्याजवळ धन नसतंय. क्वचित्च कमी रकम आणून त्यांच्यासाठी मैत्री प्रेमाची अशी मदत इच्छा असते. पण माझ मनाच नेहमी अशांत असते त्यामुळेच मी इतरांशी भाडून रहातो. माझी ही कमजोरी सुन्दला चांगली वाटत आहे. तराफा मला मदत करायची त्याची इच्छा नसत नाही. मी विन्तामन आला, तर खोलीवर फार चांगला माणूस बसतो. पण मी तसां झालो तर सुन्दचं नेकमान होईल." असं एकदा अपसुन्द ग्रामाधिकार्याजवळ बोललामुद्धा. आश्चर्य प्रकट करत ग्रामाधिकारी विचारू लागला, 'तुझ्या बलेपणामुळे सुन्दचं कस काय नुकसान होईल?'

"निष्ठायाकरवी राबही चांदोसारखी चमकते. मध्ये कोणताच वृक्ष नसतो, तिथे परंदीवालां महापुष्प घातलं जातं, जिथं पंडीत रागता तिथं तुसता ताम्ररही कालिदास असतो. नम्रहीच सांगा ना, हा सुन्द तरी असा कोणता भनपणा करत असतो? मी त्याचा शेजारी असल्यामुळेच प्रत्येक गोष्टीत त्याच्याला माझी तुलना केली जाते अन् त्याची स्तुती होत." अपसुन्द उत्तरला.

याचं उत्तर ग्रामाधिकाऱ्याला बरोबर वाटलं. याने गोष्ट कानोकान गावात सर्वत्र पसरला. असा प्रचारही झाला की, सुन्द अपसुन्दाचा मुलीच मदत न करता शत्रुत्व दाखवत असतो. सुन्दच्या कोलाहाल पडली ही बातमी

सुन्द तोंडूनोत्र ग्रामाधिकार्याकडे जाऊन म्हणाला, कि गावचे प्रमुख लोक आणि अपसुन्द यांना बोलावण्यात यावे. सर्वजण आल्यावर अपसुन्दला विचारलं, "बोल, तज्जी कमाई किती?" अपसुन्दने कमाई सांखिक 'शेअर मोहारा' इतकी सांगितली. "आता सांग, दर महिना तुझा खर्च किती?" सुन्दने विचारलं, तीनशे मोहोरा. इतका खर्च अपसुन्दने सांगितला. "मग आता कमाई किती जायय?" या सुन्दच्या प्रश्नाला अपसुन्दकडून उत्तर मिळालं, 'दोन हजार मोहोरा'.

आता सुन्द ग्रामाधिकार्याला म्हणाला, "हे पहा, मी याचं कर्ज चुकवतो. माझ्या इस्टेरीतून मला महिना हजार मोहोरांनी कमाई होते, ती मी तुमच्या हवाला करतो. त्यातून या अपसुन्दला महिना पाचशे देत

तीन भाजसे पाहून त्यांच्यात थु गार संचारला होता, बरोबर हत्यार न घेतल्याबद्दल राजाला फार वाईट वाटले, पण तरी ते आणू तरी कसा शकला असता? सुन्दची नशी अटच हाती.

सुन्द रथातून उतरला आणि मन्वोच्चार करत वृक्षाजवळ पोसला. काय घडत आहे, हे महाशम डोळे फाडून पहात होता एक एक करून एकामागोमाग एक वाय पुढे येऊन सुन्दनमोर गुठब टेकवून त्यांनी जंगलात उधाण केले.

सुन्द परत येऊन रथात बसला आणि म्हणाला, "जूर प्राण्याची वर्तणूकही एका मृकाने बांधलेली असते. शब्द समूहाच्या माहान त्यांच्यावर ताबा मिळवणं योग्याला शक्य असतं."

थाह्या वेळान रथ थावपच गावान पावला तेव्हा काही गावकरी काळजीच्या अकस्मैत गावच्या मरहोपर फिरत असलेले त्यांना दिसले. सुन्दने त्यांचा वीक्षणी केला. त्यांच्याकडे आश्चर्याने पहात एक कुळी विचारला "तुम्हाला तर माहम त्या सुन्दने होकर पाहला."

महाशम म्हणाला "आमची गावदेवी ग्रामाधिकाऱ्याच्या स्वागताने ईश्वर म्हणाली की एक शिंगी नमव्या गावान रणार वाटे शब्दगुळ करून तो पापुस पावण. शी ईश्वरीत पुढे अमर्त्य मागितले की शब्दगुळाने अस नय रथलाच पण नमच्या गावान भूकम्प होईल त्यामागून गाव बाचबायबं असेल तर जडाच्या झाडाजवळ असेनेला दगड महा फूट वुंच झुचलायला हवा. गावकरी त्याच प्रयत्नात आहेत. पण दगड तर एक शिंगुळभरही वर वायला तयार नाही."

आता काय करावं, असा राजाना निचा पडला. पण सुन्द जवळ येऊन म्हणाला "महाराज, शरीरबलासं सर्व काम लान नसतात, ज्ञानशक्तीचा उपयोग केला तर फट्याही वळून त्याचं पीठ करत येईल. शरण बहाड निमाणे करता येतं, आपण ज्ञानशक्तीच्या मदतीन मी पथक वर रचिलोले असे म्हणून त्याने काही मन्त्र भुज्जाले.

दुसऱ्याच क्षणी तो पत्थर आण-आण करत वर येऊ लागला आणि बरोबर मध १२ पर येऊन तिथेच थांबला. याचकांच्या राहून हर्षध्वनीं झुमटले.

यानंतर सुन्दने शब्दयज्ञ केला तो संपता संपताच आकाशात काळ ठग

जसायला सुटवात साधी, ते घसरायला बघत नव्हतं पण गाव गाव पाहून पडलायला तो केवळ शिवपुत्र गालापरताच नव्हे तर राज्यभर एमगला हाता हुक्का खुण पावला वडला की मुला मगड १७ पुढील्ले जेला.

ह सर्व पुरांनी पहाता काह्यामा पाबरनेला रावा महाराज मुक्ता म्हणाली, मडातुभावन, थ पण मरुधर्मिसंयज्ञ प हात थ डगारी पाखडवमण आठण सादगा राज्यात पाहून पत्रान अन् माट्या देअलधियावं तु म तु कनत मी तर एक सामान्य स्थिति आपणाचा स्वतः । ने भोडवता बाभला अचक्षण मी पामर ऊर्ध्व धोवू अकन मना बाता हीच विज्जा पदवी आहे.

हमनहमन आता सुन्दने आपली कहाणी सांगितली अन् राजाला म्हटले, "सुपसुन्दनं मया अजुतं मां शनं नं नहा मी पोगी वनुन."

अव्युक्त शक्ति मिळवल्याच त्याला कळलं आहे ना माह्या योग्याने जेअत हसून थकी आहे की, मी त्याला योगविद्या शिकवावी, या योग्यमवधी ठेव थक राम गालाव मी आश्चर्यात पत्रही आहेत मानत राणवीहा अशी शरण गत ररररर ज्ञानन ग्याराचा आहेत अपसुन्दन मना पास दग मय ० ई म ईय ओपन ई २२२२ २२। तरा माझा एकदा आहे दामारा २२ मी आपणावळ आधी थाले."

महाशमन हे एकूण आश्चर्य घटले ते म्हणाला, "आपण कुण रडापद ता थाले देअ शकता वरनदार पाथर हवन अटन शकत, नैमर्गिक र कर्तन पण २२ शकता, अन् थ सामान्य मापसापासून वाचण्यासाठी बाडी मदत मागता? आपल्या बुरखितोवी भाड्या कडून अपेक्षा करता?"

यावर काही मुत्तर न वेला सुन्द नान ता न

सण मध्ये राहिला आणि नंतर राजाकडे पहान गभीर स्वराने बोलू लागला, "राजा, पापी लोकाना शिक्षा करायचे काम राजाचंच दुसऱ्यांच्या कामात हस्तक्षेप करणे मला योग्य वाटत नाही."

हे ऐकून राजाने एक शब्दही तांडातून काढला नाही, अरण्यातल्या सुन्वच्छा आश्रमाच्या संरक्षणाची त्याने श्रुतम व्यवस्था घेतली आणि श्रुपमुक्तेने त्या हद्दीत पावून ठेवू नये' असे आज्ञापत्रही काढले.

इतकी गोष्ट मागितल्यावर वेताळ विठ्ठमला म्हणाला, "राजा, मन्त्रसमर्थ्याने सुन्दनं पत्थर खुचलला, शब्दयज्ञानं पाभूम पाडला, दमला काम योगशक्ती अचलांचा साणसंच करू शकताना हे मला मान्य आहे पण मला एक धोका आहेच. इतकी अपूर्व शक्ती असणाऱ्या असामान्य योगी एका सामान्य माणसापासून मंत्रज्ञाचाच मागणी राजाकडे करतो, हे किंचित नव्हे का? इतका श्रुतम योगी असूनही तो एका सामान्य माणसाचा शिक्षा देऊ शकला नाही, हे हास्यास्पद नव्हे का? सुन्दनं दाखवलेल्या तान्त्रिक शक्ति, या सर्वच्या सर्व श्रुत शक्ति नव्हेत का? माझ्या प्रश्नांची श्रुतं

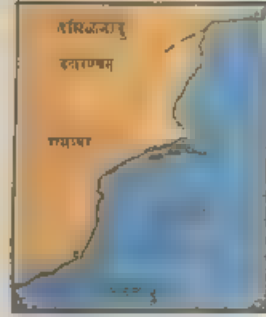
मन्त्रं अर्थात सौमि राहिलास तर तुझ मन्त्रात काय शक्ति?"

विक्रमराजा श्रुतपत्ना "ईश्वराने माणसाला बुद्धी, विचारशक्ती अन् बोलण्याची कला प्रदान केली काही विशिष्ट सूत्रांच्या आधारे काम केले, तर तो सन्मार्गी बनतो, पण दुष्टांचा व्यवहार कोणत्याही सूत्राला धरून नसतो ज्ञान, विज्ञान, योगविद्या यांचा लक्षा माणसाने घेतलाच प्रभाव पडत नाही

आपल्या विद्वेक्षा आधारे सुत श्रुपमुक्तेला कदाचित शिक्षा देऊ शकेल, पण त्याची बुद्धी नाही बसत शकणार शिवाय, योग्याने कोणत्याही परिस्थितीत आपल्या स्वार्थासाठी दुसऱ्या कुणाला त्रास देऊ नये योगज्ञागाचा वैयक्तिक विषयामाठी अुपयोग करू नये, तसं केव्हास त्याच्या योगशक्ती वाहीला होण्याची शक्यता असते, यामुळेच सुन्दनं राजाची मदत मागितली'

आता राजाचे सौम मंत्र करण्यात यशस्वी झालेला वेताळ त्याला झुकांडी देऊन प्रेतासह गायब झाला आणि पुन्हा झाडावर जाडून बसला

आधार : शरद राठोड यांची रचना

समुद्र किनाऱ्यावर सहन - १६ मन्नारची खाडी व त्याच्यापुढे

शब्दांकन भीम नायर ♦ चित्र गणेशकुमार

अन्य कुमारांच्या कि रागाच्या ३५५५ नावाने पद

आपल्याला आपण पसलेच्या खाडीत वनेषा करणारे

या खाडीच्या धबधबावरून मृदुभासोवर तिसचतुर हे तटवर्ती होत आहे. इथले प्रगवान सुखहायम् किवा मृगान् वाघे मंदिर प्रसिद्ध आहे. मंदिराचे द्वार समुद्राकडे खुपडते

मृदुचे मन्त्रि ह्याच वर्षापूर्वी बनलेले बसले, तरी नवकरूनच तोमरा वर्षापूर्वी सध्याचे नवू भगवत गोपूत असणारे मंदिर बांधले गेले. बृह दूरवरून घटकून वाटाने जाऊन येऊन येते तेथे तेथे 'आन' ग तमिळमळे 'कावडी' म्हणतात

तिसचतुरपासून थोड्या मंतरावर आहे तृकुडी अथवा त्रिकोरीन १९७४ मध्ये भारत भारताचे व्हाव्या कमाकाचे मोठे बंदर बांधित केले गेले. मन्त्राधकः दल मांडी बंदरे असणारे तमिळनाडू हे भारतातील '५५५' मध्ये नये नावा धान्यपात्र प्रथम किनाऱ्या मालवर्तवर्तित असून सर्व श्रुतुंमळे त्याचा अुपयोग रात्रे मन्त्रा याच्या अंतर व दक्षिणेकडे वीथलेल्या क्षमुदातळा दोन मोठ्या भिन्नीकृते लाटांपासून वेदराचे '५५५' मध्ये '५५५' मन्त्र गावाचे अंतरकडील भिन्ने तर जगातली दुसऱ्या क्रमांकाची समुद्रातली नाव भिन्ने आहे

जवळील '५५५' मध्ये '५५५' मन्त्राचा मोठा प्रान प्राप्त झालेला आहे. दुसऱ्या श्रुतुंमळे आणि या मन्त्रातून रोम आणि मागत मोती निघत होते असले. आजही त्रिकोरीन हे मोती व्यापाराचे केंद्र आहे. आज

राजीव गांधी यांनी याच वेळी त्यांच्या ब्रह्मचर्याचा अंतिम टोकाचा आहे. रामेश्वर हे हिंदूंच्या चार पवित्र धामांपैकी एक होय (बाकीची तीन आहेत काशी, वाराणसी व मथुरा). प्रत्येक निहायान हिंदू आपली जीवनाची चरित्र रामेश्वरदर्शनाची श्रेष्ठता समते या वेळाच्या समवेताने घेतले होते मीमांसे वेळीच आहे हिंदू धर्मानुसार श्रमामाने देवांना निवेदनिकांची स्थापना केलेली आहे कारण त्यांना रावण वधाचे शय्येचेत करायचे होते रावण ही वीरूण समज्याने रामाच्या हातून ब्रह्महत्या राहली होती, कदा अशी आहे की श्रीरामाने हनुमानाचा कैदात्मकून शिवाय अकार्याना आशा दिले हनुमानाने ताबडतोब असली प्रगती परतून त्यांनी परतीला आले व झाली व निताम्यापनेचा मूहते गळू लागला शेवटी सोनने नवनेलेल्या बालुकाविंगणाची स्थापना

इंग्लिश भाषा यादवा वेळाने आपल्याच सारंगता अवाच्यता इंग्लिश कळते व आपला बालक तातूंत रामामाने लहाना आपण व आपणाले निगब स्वल्प्या असे मणून पहिले निग वृ कनाच्या मणिमने कुरा प्रयत्न करूनही तो ते जगाही हल्लू शकला नाही तेव्हा श्रीराम त्यांना मरणाने हल्लू वही अना व आपणाले निग यांच्या ब्राह्मण स्वस्थिन कर प्रथम तेव्हा या

लिंगाचीच पूजा केली जाईल, अन् वेळार सीतेने बलवत्तु विचारत तेव्हा रामाच्या 'वर्चस्व'ला कथन 'बलवत्तु रामाच्या लिंगा' असे म्हणतात. आजही या लिंगाचीच अगोवत पूजा होते व मंदिर रामाचे स्वर्गलोका लिखाची

ई.स. च्या पंधराव्या शतकात रामेश्वरच्या मेळुवती बंशाच्या राजा बुदयनेने

रामेश्वर मंदिर

लिंगाच्या व जमने विचार केला तेव्हा तेव्हा नवव उभिरु आहे रामेश्वर मंदिराच्या आनंदम समयाचा प्रवादाच्या छंदकत नवनेलेल्या समवेतानेची वस्ती आहे यांचे ब्रह्मयन करणामाने विरु वी येथे गेले असता

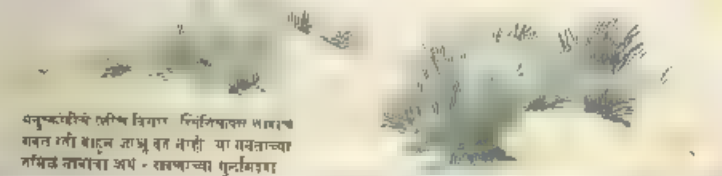
रामेश्वर या लिंगा रामेश्वर मंदिराची आहे गृह्य मंदिराचे गृह्य मंदिर आहे

मंदिराच्या अर्थ आहे रामाचे मनुष्य, इमना सदा हनुमानासारखा वाकलेला आहे. येथे कांदेवामाचे मंदिर असून त्यात राम, सीता, लक्ष्मण, हनुमान व विनायक पांच्या मूर्ती आहेत. रावणाचा आठू विभीषण हा या लिंगाचाच रामाच्या आप्तताचा भावा असे मानले जाते

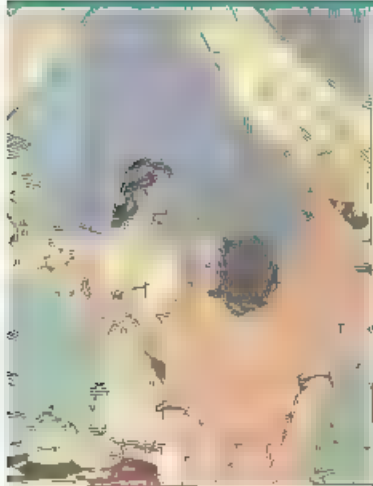
रामेश्वर मंदिरावरून २५०० मीटर उंचीवर आहे याच ठिकाणी एक पर्वत आहे त्यात 'रामेश्वर' असे मणालात हिंदू लोक यांना याचे ब्रह्मण्य ही वधातका मनु व लक्ष्मण मणालात प्रभातले असे

रामेश्वर मंदिर

मनुष्याचीच लिंग विचार निमित्तात रामेश्वर मंदिराची आहे रामेश्वर मंदिराची आहे रामेश्वर मंदिराची आहे

होईना, तेव्हा रत्नाकर नावाच्या एका मुद्ध वैद्याने त्याला तपासून म्हटले, "महाराज, ब्रह्मण्यात मिळणाऱ्या अमृतवल्ली नामक वनस्पतीच्या मुळांच्या अपघाताने आपण बरं होऊ शकाल, पण ती वनस्पती मिळवणे फार कठीण आहे."

अवळच बुधा असणारा राजपुत्र अश्विसेन मुद्ध वैद्याला म्हणाला, "ती वनस्पती कशी ओळखची अन् ती कुठे मिळू शकेल इतकं मागितलं तर काहीही करून मी ती मिळवीन."

वनस्पतीचं वणन करून दत्ताकाने सांगितले की, ती वनस्पती दंडकारण्याच्या पूर्वे भागात मिळू शकेल.

चन्द्रशिला राज्याच्या सर्व लोकांना हे दंडकारण्य किती भयंकर आहे हे छान माहीत

होतं. एका युवराज अश्वमेध या चण्णन शिकारीला गेला होता आणि तिथल्या वन भवापदापासून व विषारी सर्पांपासून स्वतःला कसबसा वाचवून सुटून आला. यावेळा याने जंगली भाणसांकडून ऐकले होते की तेथे सिंहबल नावाचा एक माणूस राहत असतो.

अश्विसेनने सैनिक पाठवून सिंहबलला बालकून घेतले. अश्विसेननेही तोवर जेवण होतं की बस धांगी, विलासी आहे, तर सनई बेटा मोठा कूर असून त्याला आपल्या पुर्वची वसलीच पर्व नाहोय, पुत्राचे प्रबन्ध बनवण्यात पित्याची भूमिका महत्वाची असते, पण पिताच अकर्मण्य असले तर पुत्र कसा जय्य मार्गाने जलत.

अश्विसेनने सिंहबलला स्वतः कडून म्हटले, "सिंहबल, महाराज फार आजारी असल्याचं तू ऐकलं असशीलच." वैद्याने सांगितलंय की अमृतवल्ली वनस्पतीच्या बुरचानाच त्याला योग नाहींसा झालेला. वनस्पती मिळवण्यासाठी मला तुझी मदत हवी. मागशील निव्वळ धन द्यायचा तयार आहे मी. त्याच्याने वैद्याने दिलेले वणनही मागितले. पण आज सिंहबलचा सदत हवी म्हणत तो पच्योली ल डीगोडीत ओलला. एरव्ही त्याला 'जंगमी' म्हणून घात करायला लागले असते.

सिंहबलाने युवराजा "युवराज पैशांबटन वोलू नका. माझ्या दूर्हाते परापवार हाच मोठी संपत्ती होय, मी तुम्हाला सदन नकीच काय."

दुसऱ्याच दिवशी दोघेही आजकल हा भुन

जगमान पावत. सिंहबलाने पुढे जंगल वाटेत उणावा. अडे बुड्डे कापत राहिला. तेव्हा तेथून साप कुसकुसत होजारच्या दुम्याः जंगलर निघून गेले.

जंगलराने अशा प्रकारे प्रवास केल्यावर ते वैद्याने मागितल्या पर्वतीय भागात पचले. सिंहबल आता बुद्ध्याने म्हणाला, "युवराज, आपण बरीचर जागी पोचलो आहोत. वैद्याने सांगितल्याप्रमाणे अमृतवल्याचं झडपणका फटाफुड अच न्मणत घाईरावर वसत आणत ते माथे आणत नाही. येना खात्री असून ते आणत राह्या."

दोघेही शोधतचून आगळे अन् येता झाडाला अचूत टाकले. अमृतवल्ली शोधता आणत त्याच कळने की, जपळच्याच पहाडाच्या मुहेत रक्तवर्षण नावाचा राक्षस राहत.

राक्षसवर्षण राक्षसांपैकी अलभ ज्ञानाचा ज्ञान त्याच पर्वज दंडकारण्याचं शोधतना हात हलक्या जातीच्या राक्षसाप्रमाणे तनावार माळून क्षणं ती अपमान समजे त्याने फक्त 'तुई व शपथ घेतली होना की 'मत्स्याप मी आयुष्यात एकदाच एक माणूस माळून हाडून.' त्याला आता एकाऐवजी चांगली दोन माणसे दिसली. आनंदाने आगळी टाकून ती शत्रुतच या दोघांकडं येऊ लगत त्याची आरोळी ऐकताच सिंहबल व अश्वमेध भयाने कापू लागले. युवराज व मुद्ध होता होता म्हणाला, "सिंहबल, आता काय मार्ग? मला तरुत नातेय की त्या वैद्याने जाणून घेतून राक्षसाच्या तला देण्यासाठी आपल्याला इथे

पाठवलेय, अमृतवल्ली हा एक वहाण! आता परमेश्वरच वाचवू शकेल आपल्याला."

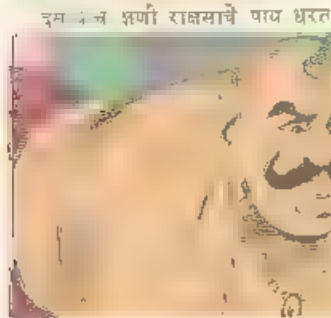
खाली पडणाऱ्या अश्विसेनला पकडून सिंहबल म्हणाला, "युवराज, राज्यातल्या धन्यकांना माहीत आहे की, आपले पिता भोवलातसी आणि आपण स्वतः कूर आहोत. हा राक्षस जपला कूर अलाप्याचं मीही ऐकलं होतं, बारा परिस्थितीत आपण काय कराव? देवावर धरंवसा ठवून गप्प रहावचं? नाही म्यानातलं तनावार बुपमा आपली." अन् त्याने स्वतः धांवण्यावर बंदवण्यासाठी आल्यातून बाण काढला.

एवढ्यात राक्षस त्याच्या अगदी जवळ पोचून दोघांना दोन्ही हातात अचलत "अरेबा! आज मज्जी तपच पूर्ण होणार! पण एक धर्मसंकट आहे. मरणापूर्वी एकच माणूस

महान सायची शपथ घेतली होती मी' पण आता इथे तर दोवजण आहेत, काय करावं बरं!'' असे बोलत दोघाकडे तीक्ष्ण नजरेने पाहू लागला.

तेव्हा सिंहबल म्हणाला, ''हे राक्षसोत्तमा, धर्म-वधर्म जाणण्याची तूला समज आहे, हे पाहून मला आनंद वाटतोय जोवन आणि मृत्यु यांच्यामधे लटकणाऱ्या चन्द्रशिला राज्याच्या महाराजाच्या औषधामाठी अमृतवल्ली सोद्यायला आलीत आम्ही दोघे, हे त्या राज्याचे युवराज आहेत ते रांपटं कुठे आहे हे सांगितलस तर युवराज ते घेऊन जावून पिव्याला दाचवतील; अस मग आतामात तु मला सा, तुझी शपथ मूळीच मोडणार नाही''

नाचवतोच दोघांना साली ठेवत सिंहबल म्हणाला, ''तं गोप इथे अवळंब आहे, जरूर देतो मी ते तुला! अन्य देणाऱ्यासाठी कोणी त्याग करण हे या जगात अगदी लहाजिकच आहेत, पण एकाद्या युवराजाने आपल्या राज्यासाठी तुझ्यासारख्या सामान्य तमाची काला बळी द्यावं हे बरं दिसत का?''

अभिसेत म्हणाला, 'हे भल्ले! तू मला तसे खोटे अर्थवचनेत माझे' माझ्या राज्याच्या भोगलालसो राजाची शुण १९९२ अने माझ्या कुरपणासाठी विला मला द्या वाटतोय, माझ्या चुकीबद्दल मला जेजने मिळालेला हवंच. अमृतवल्ली मिळाल्या हवाल कोरून मलाच सा!

हे ऐकून राक्षस सौ मा इम् लाला अने म्हणाला, ''ज्या दया, फा मी सांगितल शुणांबद्दल बोलताय, ते तर मला स्वभावाच्या अगदी किरळ भाव मला पावन होणार नाही पण तुमच्यासाठी मा मग कदायला नयार आहे. बला माझ्याबरोबर ''आणि तो त्यांना जरा दूर वेजत गला तिथल्या झाडीतून अमृतवल्ली रापर मुळामकट भुपटून त्याच्या डाने दान म म्हणाला, ''एकच का, दान सांगितल म पण माझी शपथ मात्र पाटूनच गेला वाच कारण, बहुधा मी मग स्वभावाबद्दल काही दुष्कृत्य केले असत पाहिजे' माझ सरकारा माझी तो शपथा मलाच बळका मिळव आणि युवराज माझ्या आनंदात पाड्यावर जाऊ हे मला समाधान दिताय

दम मने क्षणी राक्षसाचे पाय धरत

सोन्याची क्षण - ९

जगात हे कोठे आढळेल?

... कोला अस्वल?

कोला अस्वलाची पिछे, कांगाहच्या पिडापुसणेंच पहिले सहा मांहेने मातेच्या पोटात असलेल्या भिषावीत आढळतात

क्षान्तता हो

सुख शमली

करतात

त्यांचा मुख्य

भाग्य जन्म

वृत्तीनमचा

पाय ते रुडे

आड घेतात

सांगू शकता?

... मत्स्यकन्येचा पुतळा?

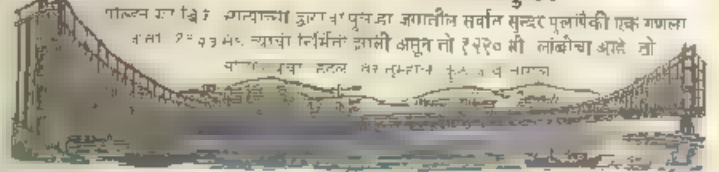
हॅन्स किश्चिअन वॉल्फरझन हे सुप्रसिद्ध बालनाट्य लेखक होते. त्यांच्या स्मृति प्रीत्यर्थ मत्स्यकन्येचा एक कानस्य पुतळा एका बंदराच्या प्रवेशद्वारी स्थापित केला आहे. हे बंदर कोणते?

.. मॅडस दुन्वाडस बॅक्स संग्रहालय?

एक केंद्र मॅडस रोड, मन्साडस येथे १९७७ मध्ये मॅडस संग्रहालय स्थापित केले. या संग्रहालयात अर्धचंद्राचे १५००० मॅडस संग्रहालय संग्रहालय आहे. या संग्रहालयात १५००० मॅडस संग्रहालय आहे.

..... सोन्याच्या दाराचा पुल?

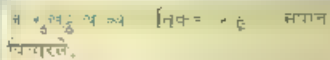

मारली. शिवारोनि मध्म अंमलाना त्याला
अचानक हिरव्या रंगाचा महासर्प दिसला.
तोडे एकाद्या गुहेमार्गे पेशाल असून
सर्प अचानक असे नाद बात होणे.
प्रकाशमय होते आणि ताड्यातून
विषज्वाला निघत होत्या त्या उत्रांना
मोठ्यामाठ्या दुष्कांना जळत होत्या अशा
मर्यादक सर्पाला भीम निडरपणे जाऊन
मिडला. पण अलट सापालेच त्याच शरीर
आपल्या विळख्यात लपेटून घेतले. भीमाने
निस्तब्ध हात त्याच्या विळख्यातून स्वेत ला
मोडनायचा धूप प्रयत्न केला. सीमाच्या
धोम धोम चरणांनी
भीम वेळेवर परत न आल्याने, धर्मराज
तो गेल्या दिशेना आंध्यामाळी निघाला अर्जुन

व नकुल-सहदेवांवर त्याने श्रीगर्वाच्या
रक्षणाचा भार सोपवला धौम्यही
दयाच्यावरोवर गेला. मार्गात भीमाने
मानलेल्या श्वापदांचे डींग पडले असल्याने
शोध घेणे अवघड झाले नाही
पुढे गेल्यावर सापाला विळख
अडकलेला भीम त्याला दिवला आता
असहाय होऊन तो निधारा दिसत होता.
भीम का व कसा सर्पाच्या राबटीत सापडला
हे धर्माला कळेल सर्पाला संबोधित करून
तो म्हणाला "सर्पराजा, तुला वाचच हवे
असेल तर ओन, काय हवे तुला" तु
मागशील ते आणून देतो, पण माझ्या
धासाला साडून दे"
सर्प म्हणाला पण जेव्हा तू तू
योगयोगानेच माझ्या तावडीत आणलास
तू माझा रावण रावण का माझा रावण
तू माझा रावण रावण का माझा रावण
विचारले, "पण आहोम तरी कोण तू?"
"मी तुझा पूर्वज ! माझे तत्त्व म्हणजे
चन्द्राच्या सातव्या पिढीतला आहे मी
आपल्या जीवनात मी अनेक पुण्यकृत्य
खूप तपस्या करून इन्द्रपद मिळवले पण
मिळवल्यावर गर्व झाला मला, मी
मर्यादा ओलाडल्या मी ब्राह्मणांचा पण
केला अस्ती मुनींची क्रोधित होऊन पण
पण वृत्तवय मी मी मी मी मी मी मी
मरी मरी मरी मरी मरी मरी मरी
मरी मरी मरी मरी मरी मरी मरी

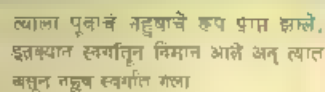

तुम्हें भणालास की मदाचार सर्वात्म
होय. मग केवळ मदाचारामुळेच कोणी
बाह्याण बनत असोय, तर वर्णाश्रमाची
गरजच काय?" सपनि विचारले

साक्षर सर्व म्हणारला, "तुझ्या कुत्तरांनी
माझा समाधान झालां मी तुझ्या अन्धाना
गिळणार नाही," असे तो समजवत होता.

‘ राजा, तू सांगितलेले सगळे गुण जर एकाच्या शूद्राच्या अंगात असतील, तर त्याला ब्राह्मण म्हणजे काय? तू म्हणालास की परब्रह्मत्व हे भूबदु त्याच्या पंक्तीकडे आहे पण ब्रह्माने असे काहीच नाही, की

वर्षाकाल संप्रेष्यन्त पांडव द्वैतवनातश्च
सहिले, मंतर नाह्वण च परिवारासह ते
काभ्यक्ष्वनात पोचले ऋषींनी त्यांचे स्वागत
करले

कृष्णाला प्रणाम करत धर्मराज म्हणाला,
तुम्हाला नर नामवा मलय आश्रम आहोय
नाता भगवन् एतत् भक्त ॥ १५१ ॥ अ न

आना। त्याचे वय खूप असूनही तो केवळ
वीसव वर्षाचा वाढत होता त्याच्या मुखावर
तेज होत तेथे चमकित रंग अ मरति
विद्युद वथा गोळा आसणारा असा असा
साणा शकत असा असा असा असा असा
असा असा असा असा असा असा असा
आत नमस्कारात असा असा असा असा
करणात मग होत्या।

सत्यश्रामेने द्रौपदीला विवाहले, "तुझे
पति शरवीर आहेत दिक्पालापेक्षा त्यांच्यात

[illegible]

आपका जहाँ है चन्द्रचिह्नका सन्भावना। अतः इसी कारण जहाँ बावर्चकी स्थापना करूँ श्रेष्ठ है। जहाँ स्थापना करूँ।
 मोक्षप्राप्त। भावतः जहाँ अथवा जहाँ चन्द्रचिह्नकी स्थापना करूँ। जहाँ स्थापना करूँ।
 मोक्षप्राप्त। भावतः जहाँ अथवा जहाँ चन्द्रचिह्नकी स्थापना करूँ। जहाँ स्थापना करूँ।
 मोक्षप्राप्त। भावतः जहाँ अथवा जहाँ चन्द्रचिह्नकी स्थापना करूँ। जहाँ स्थापना करूँ।

[illegible]

॥ १ ॥
 ॥ २ ॥
 ॥ ३ ॥
 ॥ ४ ॥
 ॥ ५ ॥
 ॥ ६ ॥
 ॥ ७ ॥
 ॥ ८ ॥
 ॥ ९ ॥
 ॥ १० ॥
 ॥ ११ ॥
 ॥ १२ ॥
 ॥ १३ ॥
 ॥ १४ ॥
 ॥ १५ ॥
 ॥ १६ ॥
 ॥ १७ ॥
 ॥ १८ ॥
 ॥ १९ ॥
 ॥ २० ॥
 ॥ २१ ॥
 ॥ २२ ॥
 ॥ २३ ॥
 ॥ २४ ॥
 ॥ २५ ॥
 ॥ २६ ॥
 ॥ २७ ॥
 ॥ २८ ॥
 ॥ २९ ॥
 ॥ ३० ॥
 ॥ ३१ ॥
 ॥ ३२ ॥
 ॥ ३३ ॥
 ॥ ३४ ॥
 ॥ ३५ ॥
 ॥ ३६ ॥
 ॥ ३७ ॥
 ॥ ३८ ॥
 ॥ ३९ ॥
 ॥ ४० ॥
 ॥ ४१ ॥
 ॥ ४२ ॥
 ॥ ४३ ॥
 ॥ ४४ ॥
 ॥ ४५ ॥
 ॥ ४६ ॥
 ॥ ४७ ॥
 ॥ ४८ ॥
 ॥ ४९ ॥
 ॥ ५० ॥
 ॥ ५१ ॥
 ॥ ५२ ॥
 ॥ ५३ ॥
 ॥ ५४ ॥
 ॥ ५५ ॥
 ॥ ५६ ॥
 ॥ ५७ ॥
 ॥ ५८ ॥
 ॥ ५९ ॥
 ॥ ६० ॥
 ॥ ६१ ॥
 ॥ ६२ ॥
 ॥ ६३ ॥
 ॥ ६४ ॥
 ॥ ६५ ॥
 ॥ ६६ ॥
 ॥ ६७ ॥
 ॥ ६८ ॥
 ॥ ६९ ॥
 ॥ ७० ॥
 ॥ ७१ ॥
 ॥ ७२ ॥
 ॥ ७३ ॥
 ॥ ७४ ॥
 ॥ ७५ ॥
 ॥ ७६ ॥
 ॥ ७७ ॥
 ॥ ७८ ॥
 ॥ ७९ ॥
 ॥ ८० ॥
 ॥ ८१ ॥
 ॥ ८२ ॥
 ॥ ८३ ॥
 ॥ ८४ ॥
 ॥ ८५ ॥
 ॥ ८६ ॥
 ॥ ८७ ॥
 ॥ ८८ ॥
 ॥ ८९ ॥
 ॥ ९० ॥
 ॥ ९१ ॥
 ॥ ९२ ॥
 ॥ ९३ ॥
 ॥ ९४ ॥
 ॥ ९५ ॥
 ॥ ९६ ॥
 ॥ ९७ ॥
 ॥ ९८ ॥
 ॥ ९९ ॥
 ॥ १०० ॥

[illegible]

तयुनार्द्ध गाम्बज

आं वा, फणस व केले ही मुख्य फले शांती
असत त्याचप्रमाणे केले, बांबा, बोर, कुंवर व
बिंब हे पाच प्रमुख फल भाषणे गता पायाच्यानंबरी
पाच विविध कक्षा प्रवासत आहे। एका काळी हे
पाच वृक्ष मानवरूपत पाच नहिणी होत्या। खूप
वैषम्यपूर्ण विवेक झाले। बारीत देवान एक
दिवस दर्शन देऊन त्यांना 'शिवाहाली तय्यार बाहीन
का' असे विचारले। चारजणींनी होकार दिला
म्हणून हाकाहीने नकार दिला, पण तिला अपाय
बाध होत होते। देवान त्यांना वस्वरूप दिव। अ
सांगताने ही हे पुरुष सगळ्या वा शाडवर चढतीत
त्यांच्याशी रचते। तबंद होतील।

३. पञ्चकूट-अभिषेक-प्रसंग की जाकी वाग
सारास चरण शब्द अमल धन अर्पित । सर्वत्र
तहत बसोश हाथ काणी चहत नाली

१. ज्ञेयानां संस्कृतमर्थं गच्छा कदम्बा
 गच्छागतं हिन्दुतं कला, शुद्धीतं बन्ना
 प्लवत्तं किञ्च अष्टमं ओषधं कृत्वा
 धान्यं धान्यं केल्यमानं जलं ॥ इत्यने जलं
 तस्मिन् अस्माद्विज्ञानं गच्छेत् ॥ तस्मान् अस्मिन्
 नृदे अस्मिन् विज्ञानं बौद्ध केल्यमानं एवम् प्राप्तं
 बौद्ध साहित्यात् भुञ्जते ॥ 'मोक्षपादान'
 च इत्यपानात् नवनता, हनुमान् विज्ञानं
 धान्यात् कदम्बान् (केलावती काग) रहान्
 तस्मात्तस्मात् तस्मिन् अस्मिन्

वक्ष्याचं पृथ, फलं च स्त्रीशब्दा आलोत मम
भागं स्नाह्य पदार्थत्वं अययोगात्तं बाष्पले जातस्त

अन्त्या फलदाया दंग हिरला अस्तौ, परतु काही
फल मितलानतः शिरवी, पिक्ता व लाल असतात

आक्रमण लहान घातें अर्ध ऐक्य व अर्ध व
कळ्याच्या १००० जाती आहेत असे म्हणतात परंतु
हार्नव फळे मोठे व ह्याविट असतात.

वेल्हांची पाते घांभली लांब व रुंद असल्यात
दक्षिण भारतात जेवण या पानांना वाढले जाते

विवाहादि शुभकारितां मोक्षव कैलीच्या जुटानी
व पानांनी सजवण्यात येतो याचे ताररस्ती बांधले
पारो. हे सर्व शुभपत्र तमजले जाते

पक्षे पिकायता सत्कृत लोचर काढल्यावर जाडे
कपटून टाकले जाते. कापणाच्या छेडाच्या चारा
वाजुंनी पसरलेल्या कान्दांतून नवी जाडे वाढतच
जमतात.

समुद्रावरून रहावे लागेल. अन् एकाद्या दिवशी समुद्रालाच माझा मृत्यूही होईल. तसं घडलं, तर तुम्ही एक काम करा. वरच्या भजत्याच्या अचूक रेकड्या दालनात, एक लाकडी जुनी पेटी आहे. ती भुपटून घ्या, पण एक लक्षात ठेवा की त्या दालनाचा दरवाजा माझ्या मृत्यूनंतरच खुलायचा आहे. जाणकी एक गोष्ट नोंद घेऊ. कोणत्याही प्रकारच्या त्यागासाठी तयार रहाणं हा अंतिम धर्म मानला जातो." इतके सांगून त्याने त्या दालनाची किडी मूलांच्या हाती दिली.

काही दिवसानंतर ती पुन्हा व्यापारसाठी परदेशी निघून गेली. ज्या जहाजातून ती प्रवास करत होती, ते वाचळाले समुद्रात बुडाले व सर्वच सर्वप्रवासी बुडून गेले. केवळ दोनच नावाडी काय ते वाचले, त्यांनी

जहाजाच्या लाकडांच्या साह्याने आपले जीव वाचवले होते. त्यांच्याबद्दल समोरच्या भुपटूचं बातमी मूलांना समजली.

मूलांना फार बार्ड वाटले. थोरला बाकी दोघांवा म्हणाला, "असं काही घडेल याचं बाबांना आधीच कल्पना होती. म्हणूनच त्या अचूक रेकड्या दालनाची किडी त्यांनी आपल्याला दिली. त्या पेटीत काय आहे ते आता आपण जाणून पाहूया, त्यांची इच्छा पुरी करू."

तिघांनीही त्या दालनात असून पेटी खुपडली. ती तर अमरी रिकामी होती! त्यात धन व सोने असेल अशी त्यांची अपेक्षा होती. पण प्रत्यक्षात एका कागदाच्या कपड्याशिवाय त्यात काहीच नव्हतं. त्यावर ते लिहिले होते, ते पाहून तिघेही निराश झाले. कागदावर मर्मामरने लिहिले होते, "सिरपुराचे माझ बालमित्र भूपती रहातो. त्याच्या कसब्या विवाह तुम्ही तिघांनी आपल्या कमाईतून करावा. माझी इतकीच शेवटची इच्छा आहे."

त्या रात्री तींही भावांना सोप आली नाही. थोरला मनोमन रणावून म्हणाला, "हे काय बर्बात झाले? एक पैसुडा न देता मरून गेले, आपण वशाळा कुणा दुसऱ्याच्या मुलीच लग्न करून घ्यावं अन् घाकट्या भावांना भुपतीविकेचा मार्ग दाखवून द्यावा? मी काय इतका निर्बुद्ध अन् कुचकामी आहे?" असा विचार करून ती पर सोडून कुठेतरी निघून गेला.

घाकट्या दोघांनी ओळखले की थोरला पर सोडून गेलाय. तेव्हा छोटा मधल्याला

म्हणाला, "आता आपण दोघांनी का होईना, पण बाबांची इच्छा पुरी करूया. हे घर जिकून टाकून त्या पैशातून भूपतीच्या मुलीच लग्न करून देऊ. नंतर कुठे नोकरी पाहून आपलं पोर भरूया."

त्यांनी घर विकले अन् ते धन बेडून ते सिरपुराकडे निघाले. संध्याकाळपर्यंत ते एका गावात पोचले. तिथल्या समाजिकाऱ्यांच्या घरासमोर पंचायत बसली होती. दोन तरुण अन् एक म्हातारी धुमड्याच्या निकाल ऐकायला आले होते. या दोघांनी गर्दीतल्या एकाला विचारले की, "काय मामला आहे?"

तो म्हणाला, "या म्हातारीचे हे दोघ मुलगे. शिवाय तिला एक भुपतर मुलगीही आहे. बाप पिपन्त असेपर्यंत हे सर्वजण एकत्र रहात होते. पण त्याच्या मृत्यूनंतर मुलांनी इस्टेट घाटून घेतली व निरनिराळे राहू लागले. आई अन् बहिणीची कोणाच पर्वा केले नाही आई मुलांना म्हणाली की, 'तुम्ही वडलांना वचन दिलं की, बहिणीचा विवाह करून देऊ, पण आता नकार का देत आहात?' यावर मुलांचे म्हणणं असं की 'लग्नाचा एवढा खर्च केला तर आम्हाला काय बरेल? आम्ही आषापला संसार कसा चालवावा?' ही अदृष्ट कशी सोडवावी, याचाच पंचायत विचार करत आहे!"

दोघेही भाऊ तिथून निघून सानावळीत जेजुत तिथेच ओपले, मधला विचार करू लागला, "म्हातारीची दोन्ही मुले आपल्या बहिणीच लग्न करून घायला तयार नाहीत, मग मी तरी, जिचं जन्मत तीझी पाहिलं

नाही, त्या भूपतीच्या परक्या मुलीच लग्न का करून घ्यावं अन् आपला पैसा खर्चावा? त्यापेक्षा या पैशातून मी एकादा व्यापार सुरू करू शकेन ना? पैसा कमावून आरामात आपलं आयुष्य घालवीन." सुकट्याने घनाची थैली घेवून मधला तेथून पळून गेला.

घाकटा सकाळी जागा झाला तेव्हा त्याला दिसले की, धनही आम्बावर नाही, अन् भावाचाही पत्ता नाही! काय पडले जसावे हे त्याने ओळखले. आता तो करू सरी काय शकणार होता? सर्व काही प्रवावताच्या मज्जीवर सोडून तो सिरपुराकडे निघाला.

दोन दिवस पायी चालून तो सिरपुरा पोचला व त्याने भूपतीचे घर धोडून काढले. घर म्हणजे चांगली चार मजली इमारत होती

नी! आश्चर्यात लुडलेल्या त्याच्या मनात आले की, "इतक्या मोठ्या पैसेवाच्याच्या मुलीचं लग्न माझ्या हातून कसं पार पडावं?"

दरवाज्यावरून जाऊन त्याने हाक दिली, "भूपतीजी ओ!" जवळजवळ पन्नास वर्षांच्या एका धड्या कड्या माणसाने दार खुलवून म्हटले, "मीच भूपती! काय हवं तुला?"

"मी समोरचा हाकटा धुलगा, स्वतःच्या पैशाली मी तुमच्या मुलीचं लग्न करून द्यावं, अशी माझ्या बाबांची इच्छा होती. जे धन बरोबर घेतलं होतं, ते मंछला भाऊ अचलून पळून गेला. आपण थोडा वेळ दिलात, तर एकाही नोकरी करून किंवा प्रजुरी करून धन मिळवून अन् आपल्या मुलीचा विवाह करून देईन. आपल्या पित्याचं इच्छा पूरी केल्याच समाधान मिळतं मला."

मोठ्या प्रेमाने त्याची पाठ धोपटून सुपती त्याला वात घेवून गेला. तो म्हणाला, "तुला धान अन् मी बालमित्र! त्याच्या मुल्युची खबर घेऊन फार वाईट वाटलं मला. त्यानं तुम्हा तिघांच्या भविष्यासाठी फार सुन्दर योजना आखली, ती स्वतः जास्त करून परदेशात रहात असण्यानं, मुलीचं पालनपोषण

कराविन नोट होणार नाही, असं समजून तुम्ही बहोण सत्यवती हिला माझ्याकडे सोडलं. ती अजूनही माझ्याकडेच रहात आहे. पण त्यानं तुम्हाला मात्र कसं सांगितलं, की ती पुष्कर भुत्सवात हरवली. व्यापारात मिळवलेलं लांबी रुपयाचं धनही त्यानं माझ्याकडे सुरक्षित ठेवलेलं. त्यानं द्रुढपणक मला सांगितलं की, 'माझ्या घरगोळत्वात, माझ्या तोंडही मुलांपैकी जो तुम्हा घरी पोचेल, तोच माझ्या परीक्षेत यशस्वी समजावा. त्यालाच माझी सगळी वस्तू दे अन् सत्यवतीची खरी हकिमतही सांग.' आपल्या पित्याच्या परीक्षेत तूच भुतीर्ण होऊन बापाप्रमाणेच योग्य शान्ति झालास. ठीक, आता प्रथम आपल्या बहिणीला भेट, ती फार अलसकलेन वाट पहातेय तुम्ही!" इतके बोलून भूपतीने सत्यवतीला बोलावले.

भूपतीचे बोलणे ऐकून धाकटा फारच आश्चर्यात पडला. इतक्यात लक्ष्मीप्रमाणे आपूषणांनी सजलेली आपली बहोण सत्यवती आपल्याकडे येत असलेली त्याला दिसली, तिला पाहून त्याच्या डोळ्यातून आनन्दायू झळू लागले.

60

अपूर्वाईची वस्तु

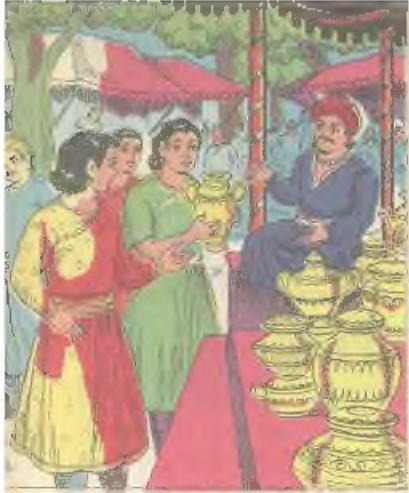
भवानोनगरमध्ये जयवर्मा नावाचा एक मोठा धनवान माणूस रहात असे. त्याला तीन मुलगे होते - जयपाल, विजय आणि जय. रण-रुप, विद्या-विनय अन् आचार विनियाराने ते जगदी एकसारखेच होते. थोडक्यात म्हणजे तीनही भाऊ सदाचारी होते. एकमेकांवर त्यांचे फार प्रेम होते. त्यांच्यात आपसात कसलीही गुप्तता नसे. पण फक्त एकच गुप्त गोष्ट होती, की ज्याबाबत तिघेही राग असत, तिघांनीही ती गोष्ट आपल्यापुढीच सीमित ठेवली होती, कुठेच वाच्यता करत असत ते.

ती गुप्त गोष्ट म्हणजे तिघांचेही भवानोनगरच्या राजकन्येवर प्रेम होते! तिघांचाही दृढ निश्चय होता की, तिच्याशीच विवाह करायचा. परन्तु तो त्यांनी कोणावरूनही बोलून दाखवला नाही. संध्याकाळी तिघेही राजवाड्यावरूनच्याच

अद्यानात फिरायला जात अन् राजवाड्याच्या व्हराड्यातून कित्याच्या राजकन्येकडे एकटक पहात रहात. कधी कधी ती वरत असलेले वीणा-वादनही कान देभून ऐकत असत. पण त्यांनी राजकुमारीबद्दल आपसात कधी चकार शक्यही काढला नाही.

असाच काळ जात राहिला. एके दिवशी जयवर्माने तीनही मुलांना बोलवून बरा सावध केले, "मुलांनो, म्हातारा जालो मी आता. मी कमबलेल्या धनातून तुम्ही आपलं आयुष्य गासामात जगू घेऊन, पण, हे काही पुरुष-लक्षण नव्हे. लक्षाचं ध्ये झालंय तुमचं. लग्नानंतर तिघे आशापला निराळा संसार घाटान, सुलं होतील तुम्हाला. कमाकमातं पैसा कमी होत जाईल. तेंव्हा मला इच्छा अशी की, तुम्ही देशादेशी फिरून व्यापार करून धन कमवावं, माझ्या दृष्टीनं हेच पुरुष-लक्षण आहे. नंतर लग्न करून

जयवर्मा वयापुढी 'चान्दोबा' प्रकारात असेली गोष्ट

गृहस्थाश्रमी ह्या.”

गित्याच्या बोलण्याला तिथेही फार मान देत असत. त्यांनी घालून दिलेल्या मयदिवाहारे आप्याचे घाऊस त्यांनी आजवर कधीच केले नव्हते. त्याचा सल्ला मानून थोडेसे धन बरोबर घेवून तिघांनीही एका शुभमुहूर्तावर घर सोडले. संपूर्ण दिवस पायी चालल्यावर ते महाबल नावाच्या बाजाराच्या शहरात पोचले. तेथे तिघांनीही बाजारातून मनवमन वस्तु खरीदल्या. त्या दिवशी शिवराज होता.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी तिथे भाऊ तीन दिशांना निघाले. निघण्यापूर्वी शिवरात्रीच्याच दिवशी पुन्हा इथेच भेटायचे त्यांनी ठरवले.

आठवडे जवळीने तोटले. पुन्हा शिवराज

आले. महाबलच्या बाजाराचा पुन्हा बहर जाला. त्याचथी अगदी अजून अशा वस्तु तेथे त्रिशीस आल्या. असे पूर्वी कधीच घडले नव्हते. सर्वात धाकटा जवळ ठरल्याप्रमाणे बाजारात पोचला. भाऊ येण्यापूर्वी एकादी अपूर्णाईची वस्तु खरेदी करावचे त्याने ठरवले.

अनेक वस्तु राशोनी विकायला ठेवलेल्या होत्या. त्यातल्या एका वस्तुकडे तो फार आकर्षित झाला. ते एक तिघांचे फल होते. पण ते माझे निवू नव्हते. भगवंत रोगाने मासनेल्या व्यक्तीला रोगमुक्त करायची शक्ती त्यात होती! जिबू कापून त्याचा रस रोग्याच्या तोंडात मिळवा की झाले! तसेच रोग बरा होणार होता ! हजार अक्षर्या देखून जपने ते जिबू खरेदी केले. आणि आपल्या मावाची प्रतीला करू लागला.

विजयही त्याच विवशी पोचला. त्याने व्यापारात खूप कमती केली होती. त्यानेही हजार अक्षर्या खर्चून एक अपूर्व वस्तु खरीदली. तो एक गालीचा होता. तोही सामान्य गालीचा नव्हता. त्यावर बसले की हवे तिथे जात येत असे.

स्वातंत्र मोठा नवघालही त्या दिवशी बाजारात पोचला. त्यानेही अपार धन मिळवले होते. त्याला कितीच वस्तु आवडल्या व तो त्यांची किंमत विचारत राहिला. शेवटी त्याला एका खोरपाशा दुकानात एक आरसा दिसला. दुकानदाराने त्याची किंमत हजार अक्षर्या सांगितली.

“एका साध्या आरशाची इतकी किंमत ? यात असं काय विशेष आहे ?” जयपालने विचारले.

“महाबाब, हा नुसतंच सौन्दर्य दाखवणारा आरसा नव्हे. या आरशात तुम्ही स्मरण केलेली कोणतीही व्यक्ती, प्राणी ताबडतोब दिसू लागेल. मग ती कोणत्या का स्थितीत असेना!” दुकानदाराने आश्चर्याचे कौतुक सांगितले.

जयपालला लगेच राजकुमारी निरुपमाची आठवण झाली व तिला एकवार पहाराची इच्छा त्याच्या यमात आली. त्याने दुकानदाराला हजार अक्षर्या देवून आरसा घेतला अन् गिरफ्तमेचे स्मरण करून त्याने आरशात पाहिले. दुसऱ्याच क्षणी त्याने हृदय दुःखाने जड झाले!

कारण आरशात त्याला राजकुमारी मरणसन्न अवस्थेत दिसली. वैद्याने तिला तपासून म्हटले, “राजकुमारी जवळ शकणार नाहीत, त्यांचा मृत्यु निश्चित आहे. अगदी थोड्याच वेळात त्यांचं प्राणपाखळ धुवून

जाईल!” जयपाल स्वतः इतक्याशा अवघीत तिथे पोचू शकणार नव्हता, कारण पोचायला कमीत कमी एक दिवस तरी लपणाराच होता.

जयपालच्या होळ्यातून अश्रु वाहू लागले. धडपडत तो पुढे जाऊ लागणार, इतक्यात विजय आपल्या आवाला पाहून ओरडला, “जयपाल दादा!”

भावाचा आवाज ऐकून जयपाल जरासा तावडला. ‘वहा’ असे म्हणून राजकुमारीची रिशती त्याने विजयला दाखवली, अन् दुःखाने म्हटले, “अशा स्थितीत आपण इतके दूर राहिलो, तिला वाचवू शकणार नाही.”

“तू धावत नकोस.” असे म्हणत त्याने आपला गालीचा जमिनीवर पसरत म्हटले, “यावर बसलो, की क्षणभरात आपल्याला पोचता येईल तिघांच.”

जयपालला खूप अत्साह वाटला. पसरलेल्या गालीचावर खोवे असणार, इक्यात रोधोना हाका मानत जय तिथे पोचला. "बोलायला वेळ नाही आता. बस पटकन या गालीचावर. निदान जिवंत असलेली निरुपमा पहायला मिळेल." विजय बोलला.

काही न बोलता जयही गालीचावर बसला अन् बुग्याच धावी ते राजकुमारीच्या भुसुभयेजवळ पोचले.

जय आणखी जवळ गेला. सिंबू कापून त्याने तिच्या तोंडात रस पिठला.

दुसऱ्याच सणै आश्चर्यकारक बदल घडला राजकुमारीत ! ती षटकन् अडून बसली. अुपस्थित असणाऱ्या सर्वांच्या लोळपातून आनन्दाधु झरू लागले. राजाने

तीन्ही भावांजवळ आपली हार्दिक कृतज्ञता प्रकट केली. त्याचे हात पकडत तो म्हणाला, "गुलांगो, माझ्या कन्येला जीवदान देणारे तुम्ही मला स्वर्गलोकातून अवतरलेल्या देवांमारले जाहात. माझ्या कन्येचा विवाह होईपर्यंत विचेही माझ्याचकाडे राहून माझा पाहुणचार ग्रहण करा." तिघांनी त्याला मान्यता दिली.

आता एक सर्भार समस्या अुपस्थित झाली. 'आपल्या कन्येला वाचवणारांशी तिचा विवाह करून देणानी' राजाने घोषणा केलेली होती. त्यानुसार तिचा भावांपैकी एकाशी तिचा विवाह करायला हवा होता. राजाचाही याला तयारी होईच. त्याने मन्व्यावर निवड करायची जबाबदारी सोपवली.

तिघांचे बोलणे ऐकल्यावर, कोणाशी विवाह करायला याचा निर्णय मन्व्यालाही करता येईल. तो विचार करू लागला. "तिघांपैकी खरं कोणी वाचकलं राजकुमारीला ? जयपालने आरसा पाहिलाच नसता, तर तिच्या आजाराबद्दल तिघांचा कळलेच नसले. विजयचा गालीचा वनात, तर येळेवर ते इथे पोचू शकले नसले. अन् वेळेत येथून चुझा जिंवांशिवाय ती वाचण्याचा प्रयत्न नव्हता."

अडचण सोडवण्यासाठी त्याने तिचा भावांना म्हटले की, "विवाह बुग्याशी करून घ्यायचा याचा निर्णय तुम्हीच घ्या."

आजपर्यंत तिघांच्यात कधी भांडण झाले नव्हते, मतात कधी फरक पडला नव्हता, पण आता मात्र प्रत्येकजण 'राजकुमारी

आपलोच पत्नी व्हावी' असा दावा करू लागला.

ही परिस्थिती पाहून मन्वी रावाला म्हणाला, "महाराज, ही अडचण कोणी तर्कव्हाचे सोडवू शकेल, सत्मा बोलावली तर हेच विचार करून निर्णय घेतात." राजाने या गोष्टीला समती दिली.

योद्ध्याच दिवसात मभा बोवावण्यात झाली. बरेच दिवस वाद-विवाद होऊनही अडचणीचे अुतर कोणी सोडू शकला नाही. परिस्थिती तशीच राहिली. शेवटी स्वतः निरुपमाच हस्तक्षेप करत म्हणाली, की ही अडचण सोडवण्याची संधी तिचा दिली जावी. सर्वांना आश्चर्य वाटले की, ती अडचण आपण मोठ्याने तार्किक सोडवू शकले नाही, ती एक त्या काय सोडवणार ?

निरुपमा म्हणाली, "मला वाटतं की तुम्हा लोकांची विचार करण्याची पद्धत चुकीची आहे. तिघांपैकी कोणा भावामुळे मला जीवदान मिळालं, कोण जास्त अवायदार हे सोडापचा तुमचा प्रयत्न आहे. पण एक मुख्य विषय आपण विसरतात. जयपालच्या लग्नाने, विजयच्या गालीच्याने

अन् जयच्या लिंबाने मला प्राणदान दिलं हे भान्य. आता प्रश्न असा की, या तिघांपैकी माझ्यासाठी जास्तीत जास्त त्याण कोणी केला - इकडे आपण लक्ष दिलं नाहीत ? पदपातळा आरसा त्याच्याजवळ अजून सुरक्षित आहे. त्यात अजूनही तो दुसऱ्या कोणाला पाहू शकतो. विजयचा गालीचाही त्याच्या जवळ आहे; त्यावर बसून अजूनही तो हवा तिथे जावू शकतो. पण जयचं लिंबू मात्र अस्तित्वातच राहिलं नाही" ते खर्च झालं. त्याचा वापर करून तो आता आणखी कोणाला मृत्युपाथातून सोडवू शकणार नाही. आता आपणच निर्णय घ्या, कि तिघांपैकी माझ्याशी विवाह करायची जास्त योग्यता कोणाची ? जास्त इकड कोणाचा ?"

राजकन्या निरुपमेच्या बुद्धिकौशल्याची सर्वांनी वाहवा केली. तिचा विवाह जयबरोबर मोठ्या घाटामाटात साजरा झाला.

सर्व वास्तवीत साथ देणाऱ्या आपल्या भावांचा जयने खूप आदर-श्र्कार केला. जयवर्माही आपल्या सुयोग्य पुत्रांना भेटून खूप आनंदित झाला.

